

MAGYARORSZÁG 2022. ÉVI EMBERI JOGI JELENTÉSE

ÖSSZEFOGLALÓ

Magyarország az alkotmánya szerint többpártrendszerű parlamentáris demokrácia. A törvényhozó hatalmat az egykamarás Országgyűlés (parlament) gyakorolja. Az elmúlt három évben azonban Magyarországon több alkalommal is veszélyhelyzet került kihirdetésre, amely lehetővé tette a kormány számára, hogy rendeleti úton alkosson jogszabályokat, megkerülve ezáltal a köztársasági elnököt (az államfőt) ötévente megválasztó parlamentet. A köztársasági elnök a legtöbb parlamenti képviselői helyet megszerző pártból vagy koalícióból nevezi ki a miniszterelnököt a négyévente megrendezett országos választások után. Az április 3-án tartott parlamenti választáson az Orbán Viktor (a Fidesz elnöke) által vezetett Fidesz-Kereszténydemokrata Néppárt szövetség kétharmados többséget szerzett a parlamentben. Az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet választási megfigyelő missziója megállapította, hogy a választások „lebonyolítása megfelelő és szakszerű volt, azonban hiányoztak az egyenlő versenyfeltételek”, továbbá arra a következtetésre jutott, hogy „a kormánykoalíció és a kormány közötti jelentős átfedés miatt elmosódott az állam és a pártok közötti határvonal”. Orbán 2010 óta miniszterelnök.

A rendfenntartásért az ország egész területén a Belügyminisztérium irányítása alatt működő Országos Rendőr-főkapitányság felel. A Terrorrelhárítási Központ feladata a köztársasági elnök és a miniszterelnök védelme, valamint a terrorcselekmények megakadályozása, felderítése és kinyomozása, és közvetlenül a belügyminiszter irányítása alatt működik. A Magyar Honvédség a Honvédelmi Minisztérium irányítása alá tartozik, feladata pedig az ország külső erőkkel szembeni védelme, a belföldi biztonsággal kapcsolatos egyes feladatok ellátása, valamint a katasztrófaelhárítás. 2015 óta a tömeges migráció miatt bejelentett válsághelyzet alatt a védelmi erők segítséget nyújthatnak a rendfenntartó szervezeteknek a határvédelemben és a tömeges migrációs helyzet kezelésében. Szeptemberben további hat hónapra meghosszabbították a bevándorlással kapcsolatos válsághelyzetet. Egy májusi alkotmánymódosítás, amely alapján a szomszédos Ukrajna elleni orosz háborúra tekintettel veszélyhelyzetet vezettek be, novemberig felhatalmazta a kormányt arra, hogy rendeleti úton kormányozzon; a veszélyhelyzetet később 2023. május 31-ig meghosszabbították. A polgári hatóságok tényleges ellenőrzést gyakoroltak a biztonsági erők felett. Nem érkezett jelentés arról, hogy a biztonsági erők tagjai rendszeresen visszaéléseket követtek volna el, bár néhány hiteles beszámoló szerint a déli határra vezényelt biztonsági erők bántalmazták az országba belépni próbáló migránsokat.

A jelentős emberi jogi problémák között említhetők a következőkről szóló hiteles beszámolók: a bírói függetlenség befolyásolására vagy csorbítására irányuló cselekmények; a véleménynyilvánítás és a média szabadságának súlyos korlátozása, ideértve a cenzúrát és a közszolgálati műsorszolgáltatónál alkalmazott tartalomkorlátozásokat is; a civil szervezetek politikai megfélemlítése és jogi korlátozása, ideértve a migrációval kapcsolatos munkát végző civil szervezetekkel szemben alkalmazott büntetőjogi és pénzügyi szankciókat is; a menedékkérők kitétele a visszaküldés veszélyének; az államhatalom egyes gazdasági szereplőknek biztosítandó előnyök érdekében történő korrupt gyakorlása; valamint a szélsőségesek által a roma, a leszbikus, a meleg, a biszexuális, a transznemű, a queer és az interszexuális személyekkel szemben megvalósított erőszakkal való fenyegetés és zaklatás.

Bár a kormány intézkedett az emberi jogi visszaéléseket elkövető hivatalos személyek azonosítása, feljelentése és megbüntetése, valamint a kapcsolódó nyomozások lefolytatása érdekében, a politikai életben jelentkező magas szintű korrupció elleni fellépés korlátozott volt.

1. rész: Az emberi méltóság tiszteletben tartása

a. Az élettől való önkényes megfosztás és más törvénytelen vagy politikai indíttatású gyilkosságok

Nem érkezett jelentés arról, hogy a kormányzat vagy annak ügynökei önkényes vagy törvénytelen gyilkosságot követtek volna el. Nincs olyan külön szerv, amely a biztonsági erők által elkövetett visszaélésekkel foglalkozna. A hatóságok ugyanúgy folytattak nyomozást és eljárást a biztonsági erők tagjai által elkövetett állítólagos gyilkosságok miatt, mint a civil személyek által elkövetett állítólagos gyilkosságok esetében.

b. Eltűnések

Nem érkezett beszámoló arról, hogy az állami szervek által vagy megbízásából megvalósított cselekmények nyomán emberek tűntek volna el.

c. Kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés, valamint más kapcsolódó visszaélések

Az alkotmány és a törvény tiltja az ilyen gyakorlatokat, azonban egyes beszámolók szerint olykor sor került embertelen és megalázó bánásmódra, illetve bántalmazásra.

A civil szervezetek megjegyezték, hogy a nem megfelelő bánásmóddal kapcsolatos esetek kivizsgálása sok esetben nem volt hatékony, az állítólagos

visszaélésekért felelős hivatalos személyek vádemelés és büntetőeljárás segítségével történő eredményes felelősségre vonásának aránya alacsony volt, és egyes esetekben a fogvatartottakkal szembeni visszaéléseket megvalósító bűncselekmények elkövetése miatt felfüggesztett szabadságvesztésre ítélt rendfenntartó tisztségviselők (például rendőrök és a büntetés-végrehajtási intézetek dolgozói) számára engedélyezték, hogy folytassák a munkájukat.

A börtönökben és a befogadóállomásokon uralkodó állapotok

A hivatalos statisztikák és a civil szervezetek beszámolóí szerint csökkent a börtönök túlszűfolttsága, és a büntetés-végrehajtási rendszer fizikai állapota változó volt. Néhány beszámoló szerint előfordult, hogy a fogvatartottak fizikailag bántalmazták egymást. Augusztusban a rendőrség arról számolt be, hogy egy budapesti börtönben személy elleni erőszak következtében egy fogvatartott életét vesztette, és a rendőrség az elhunyt személy két rabtársát gyanúsítottként hallgatta ki.

Felügyelet: A civil szervezetek beszámolóí szerint a hatóságok időnként elmulasztották a nem megfelelő bánásmódra vonatkozó, megalapozottnak tűnő állítások kivizsgálását, és ha sor került is ilyen vizsgálatra, az gyakran nem volt hatékony. Az Emberi Jogok Európai Bírósága (EJEB) például 2021-ben megállapította, hogy az állam megsértette egy személy emberi jogait, mivel az ügyészség nem vizsgálta ki kellő gondossággal a rendőrség által az adott személlyel szemben elkövetett bántalmazást. Az ügyben érintett személy egy budapesti férfi volt, akit 23 éves korában, 2016-ban a rendőrség azzal vádolt meg, hogy vezetés közben mobiltelefont használt. A rendőrök fenyegetően léptek fel vele szemben, és sértegették a X. kerületi rendőrkapitányságra vezető úton.

A büntetés-végrehajtási intézetekkel nem foglalkozott külön ombudsman, hanem az Alapvető Jogok Biztosának Hivatala kezelte azon rendőri visszaélésekkel és rossz bánásmóddal kapcsolatos panaszokat, amelyek nem minősültek bűncselekménynek. Az EJEB 2020-ban és 2021-ben legalább két ítéletében megállapította, hogy a rossz bánásmódra és a kínzás tilalmának a megsértésére vonatkozó vádak nem vizsgálják ki alaposan és hatékonyan az országban. A civil szervezetek statisztikái szerint 2016 és 2020 között a hivatalos eljárások során tapasztalt állítólagos bántalmazáshoz kapcsolódó ügyekben a vizsgálatok évente az esetek 3-5%-ában vezettek vádemeléshez, ezzel szemben azonban a „hivatalos személy elleni erőszak” miatt tett feljelentések esetében ugyanebben az időszakban az eljárások 60,9-71,3%-a zárult vádemeléssel. A civil szervezetek megjegyezték, hogy hiányosságokat lehetett tapasztalni a fogvatartottak független és megfelelő orvosi vizsgálatához való hozzáféréseivel kapcsolatban, hogy az orvosi vizsgálatokra rendőri jelenlét

mellett került sor, valamint hogy a rendőrségi járművekben és fogdáknban nem álltak rendelkezésre hang-, illetve képrögzítő eszközök.

A Covid19-világjárvány kezdetét követően, 2020. április 5-től 2021. június 30-ig, majd 2021. november 8-tól 2022. május 1-ig teljes körű látogatási tilalmat vezettek be a hozzátartozók, a barátok és a családtagok számára. A civil szervezetek megjegyezték, hogy a tilalom ideje alatt a személyes találkozókra, valamint a levelek és a csomagok fogadására vonatkozó szigorúbb szabályok miatt egyre nehezebbé vált a családtagokkal való kapcsolattartás. A látogatási tilalom májusi feloldását követően a hatóságok fogvatartottanként havi egy, legfeljebb 60 percig tartó látogatást engedélyeztek, legfeljebb két fő számára. Ennek során kötelező volt a plexiüveg használata, ami kizárta a fizikai érintkezés lehetőségét. A fogvatartottak havonta egyszer – vagy ha nem tudtak személyesen találkozni a családtagjaikkal, akkor kétszer – 60 percet kommunikálhattak Skype-on keresztül.

Független vizsgálatok: A hatóságok lehetővé tették az Európa Tanács kínzás megelőzésével foglalkozó bizottsága és az ENSZ kínzás megelőzésével foglalkozó albizottsága számára, hogy rendszeres és eseti látogatásokat tegyenek a börtönökben és a befogadóállomásokon, mind a magyar, mind a külföldi állampolgárok tekintetében. Novemberig az ENSZ kínzás elleni egyezményének fakultatív jegyzőkönyve alapján bevezetett nemzeti megelőző mechanizmus keretében hat látogatásra került sor az országban (két börtönben, egy javítóintézetben és három szociális intézményben).

A rendőrségi őrizettel és a börtönökkel kapcsolatban 2017 óta nem vizsgálódott független civil szervezet, ugyanis ebben az évben a hatóságok megszüntették a civil szervezetekkel fennálló ellenőrzési megállapodásokat.

d. Önkényes letartóztatás vagy őrizetbe vétel

Az alkotmány és a törvény tiltja az önkényes letartóztatást és őrizetbe vételt, és mindenkinek biztosítja a jogot, hogy a letartóztatás vagy az őrizetbe vétel jogszerűségét bíróság előtt vitassa. A kormány általánosságban megfelelt ezeknek a követelményeknek.

Őrizetbe vételi eljárás és a fogvatartottakkal való bánásmód

A rendőrség köteles előállítani azokat a személyeket, akiket bűncselekmény elkövetése közben fogtak el, vagy akikkel szemben elfogatóparancs van érvényben. A rendőrség előállíthatja a bűncselekmény vagy szabálysértés elkövetésével gyanúsított személyeket, amennyiben nem tudják, vagy nem hajlandóak igazolni magukat, valamint azokat a kísérő nélküli kiskorúakat is, akikről feltételezhető, hogy megszöktek. Az előállítás tartama általában legfeljebb nyolc, kivételes esetben legfeljebb 12 óra lehet. A rendőrség egyes

személyeket 24 órára közbiztonsági őrizetbe vehet. Azokat a személyeket, akik a feltételes szabadságuk ideje alatt megpróbálták elrejtőzni a hatóságok elől, 72 óráig lehet őrizetben tartani. A rendőrség, az ügyész vagy a bíró elrendelheti a gyanúsított 72 óráig tartó fogva tartását, ha alaposan gyanítható, hogy szabadságvesztéssel büntethető bűncselekményt követett el. Az előzetes letartóztatásra irányuló kérelmet a 72 órás időtartam letelte előtt kell benyújtani a bírósághoz. A vádlott fellebbezést nyújthat be az előzetes letartóztatást elrendelő határozat ellen.

A rendőrségnek az első kihallgatás elején tájékoztatnia kell a gyanúsítottat az ellene felhozott vádakról. Az első kihallgatásra az őrizetbe vételtől számított 24 órán belül sort kell keríteni. A hatóságok jellemzően tiszteletben tartották ezt a jogot.

Az óvadék ellenében történő ideiglenes szabadlábra helyezés rendszere megfelelően működik. A védőügyvéd általi képviselés a nyomozati szakaszban is kötelező, ha a gyanúsítottat olyan bűncselekménnyel vádolják, amely öt évnél hosszabb idejű szabadságvesztéssel büntethető; ha már korlátozták a gyanúsított személyes szabadságát; ha a gyanúsított siket, vak, nem tud beszélni, vagy kóros elmeállapotú; nem beszél magyarul vagy az eljárás nyelvén; bármilyen okból nem képes személyesen védekezni; fiataikorú; vagy anyagi helyzetéből adódóan védőügyvéd kirendelését kéri. Bizonyos esetekben a bíróság, az ügyészség és a nyomozó hatóság (a rendőrség) is kirendelhet védőügyvédet. Azon terheltek mellé, akiknek nincs jogi képviselőjük, a területi ügyvédi kamarák rendelnek ki ügyvédet.

A rendőrség a kihallgatás előtt köteles tájékoztatni a gyanúsítottakat arról, hogy jogukban áll ügyvédet fogadni. A jogszabályok előírják, hogy a rendőrség vagy az ügyész köteles felfüggeszteni a kihallgatást, és köteles legfeljebb két órát várni az ügyvéd megérkezéséig, amennyiben a gyanúsított igénybe veszi ezt a jogot. Néhány ügyvéd arról számolt be, hogy a hatékony védelemhez való jogot több esetben is megsértették. Pár esetben például a fogvatartottnak és a védőnek olyan helyen kellett találkozniuk, ahol a biztonsági kamerák megfigyelhették őket. Ha a kamara által kirendelt ügyvéd nem vállalja az ügyet, vagy a kirendeléstől számított egy órán belül nem válaszol, a hatóságok rendelik ki a védőt. A törvény lehetővé teszi az előállítottak számára, hogy fogva tartásukról nyolc órán belül értesítsék hozzátartozóikat vagy másokat, kivéve, ha az értesítés veszélyeztetné a nyomozást. A nyomozó hatóságok kötelesek nyolc órán belül értesíteni a fogvatartott hozzátartozóit az előállításról, és kötelesek tájékoztatni őket a fogva tartás helyéről.

Előzetes letartóztatás: A nyomozási bíró előzetes letartóztatást rendelhet el, ha fennáll annak veszélye, hogy a fogvatartott megszökik, újabb bűncselekményt követ el, vagy akadályozni fogja a nyomozást. Azok az ügyek, amelyekben a

vádolt előzetes letartóztatásban van, elsőbbséget élveznek a gyorsított tárgyalások egyéb fajtáival szemben. A fogvatartott fellebbezést nyújthat be az előzetes letartóztatással szemben.

Ha az érintett bűncselekmény életfogytig tartó szabadságvesztéssel is büntethető, a jog nem állapít meg korlátot az előzetes letartóztatás időtartamát illetően. Az előzetes letartóztatással kapcsolatos meghallgatásokon nem kötelező a védő jelenléte. Az EJEB több határozatában is megállapította, hogy az ország megsértette az Emberi Jogok Európai Egyezményét a túlságosan hosszú előzetes letartóztatás alkalmazása miatt.

e. A nyilvános és tisztességes tárgyalás megtagadása

Az alkotmány és a törvény biztosítja a független bírói testületet. Egyes szakértők és jogtudósok aggodalmukat fejezték ki amiatt, hogy – véleményük szerint – a bírói függetlenség rendszerszintű fenyegetéseknek volt kitéve az országban.

Az Európai Bizottság 2022. évi *jogállamisági jelentése* szerint az Országos Bírói Tanács továbbra is kihívásokkal küzdött az Országos Bírósági Hivatal (OBH) elnöke – a bírósági rendszer központi irányításáért felelős, a parlament által kilenc évre megválasztott személy – által a bíróságok irányítása, valamint a bírák és a bírósági vezetők kinevezése terén gyakorolt jogkörök ellensúlyozásával kapcsolatban. A Bizottság a 2020-ra vonatkozó jelentésében megjegyezte, hogy az Országos Bírói Tanács számos olyan strukturális korlátozással szembesült, amelyek megakadályozták, hogy hatékony felügyeletet gyakoroljon az OBH elnökének az intézkedései felett. A 2022. évi jelentés megjegyezte, hogy az OBH elnöke, Senyei György Barna rendszeresen részt vett a Tanács ülésein, és általában válaszolt a megkeresésekre, azonban az érdekeltek úgy vélték, hogy az elnök továbbra is felülbírálhatta a Tanács véleményét, és egyes érzékeny ügyekben élt is ezzel a jogkörével. Nem került sor a strukturális problémák kezelését célzó jogalkotási intézkedésekre. Az OBH elnöke továbbra is jogosult volt arra, hogy pályázat kiírása és az Országos Bírói Tanács törvényben előírt jóváhagyása nélkül töltsen be a magasabb szintű bíróságokon megüresedett állásokat.

A törvény lehetővé teszi az OBH elnöke számára, hogy a közigazgatási bírákat az igazságszolgáltatáson kívülre, közigazgatási szervekhez, így például kormányhivatalokhoz, az Állami Számvevőszékhez vagy az ügyészséghez helyezze át. 2021 januárjától ezt a rendelkezést minden bíróra kiterjesztették – beleértve a polgári és a büntetőügyekben eljáró bírákat is –, és az áthelyezés határozatlan időre is szólhat. Néhány független civil szervezet felhívta a figyelmet arra, hogy ezek az áthelyezések komoly aggodalomra adnak okot, mivel az áthelyezett bírák a közigazgatási pozíciókban lényegesen magasabb

díjazásban részesültek, ezt követően pedig kollégiumvezetőként kerülhettek vissza az igazságszolgáltatásba, az előírt pályázati eljárás lefolytatása nélkül. A megfigyelők emellett arra is figyelmeztettek, hogy a bírák igazságszolgáltatáson kívülre történő áthelyezése elmoshatja a bíróságok és a közigazgatás közötti határokat, és veszélyeztetheti a tisztességes eljáráshoz való jogot.

A független sajtó januárban hozzájutott egy nagy horderejű korrupciós ügy kiszivárgott nyomozati anyagaihoz, amelyekből kiderült, hogy Schadl György – a Magyar Bírósági Végrehajtói Kar korábbi elnöke – kapcsolatban állt a Fővárosi Törvényszék elnökével annak érdekében, hogy eltávolítson egy bírót, akiről úgy vélte, hogy akadályozza őt a törvénytelen tevékenységeiben. A Törvényszék elnöke közölte Schadllal, hogy nem rúghatja ki a bírót, de „el tudja érni, hogy ne érezze jól magát, és indokolt esetben visszavonhatja a csoportvezetői megbízását”. A Törvényszék kivizsgálta az ügyet, de nem állapított meg jogsértést; az ügyben folytatott OBH-vizsgálat eredményét titkosították.

Egy salátatörvény a Fővárosi Ítéltáblán március 1-jétől létrehozott egy kollégiumot, amely első- és másodfokú közigazgatási perekben jár el (elsősorban a politikailag érzékeny ügyek tartoznak ebbe a kategóriába) annak érdekében, hogy tehermentesítse a Kúriát (a Legfelsőbb Bíróság megfelelőjét) a másodfokú ügyek tekintetében. A megfelelő szakképzettséggel rendelkező bírák csak január 1. és január 10. között kérelmezhetik az áthelyezésüket és automatikus kinevezésüket az OBH elnökétől, az ezt követően fennmaradó álláshelyeket pedig január 15-én hirdették meg. Egyes megfigyelők megjegyezték, hogy az ünnepi időszakra eső rövid jelentkezési idő és a szokásos kinevezési eljárás megkerülése lehetővé tette az OBH elnöke számára, hogy kormánybarát bírákkal töltsen fel az új kollégiumot.

A *The Observer* című brit lap augusztusban arról számolt be, hogy a Fővárosi Ítéltábla elnöke Kovács Helga Mariannt, a Kúria elnökének, Varga Zs. Andrásnak a feleségét olyan pozícióba nevezte ki, amelyben politikailag érzékeny ügyekhez férhet hozzá, valamint dönthet az ügyelosztásról, annak ellenére, hogy csak feleannyi szavazatot kapott, mint a másik jelölt. A megfigyelők megjegyezték, hogy a testület jelenleg kizárólag a kormányhoz hű tagokból áll. A Kúria később kiadott egy közleményt, amelyben kijelentette, hogy a Kúria elnökének semmilyen szerepe nincs az ítéltáblai pályázatok elbírálásában, és a családi kapcsolatokat nem vizsgálják az elbírálás során.

A törvény szerint az Alkotmánybíróság bírái (akikkel szemben nem követelmény a korábban bíróságon bíróként végzett munka) az egyébként kötelező pályázati eljárást megkerülve a Kúria tagjává nevezhetők ki. 2020 júliusában e jogszabály alkalmazása alapján nyolc újonnan kinevezett kúriai bíró közül legalább hatnak nem volt korábbi bírósági tapasztalata, köztük Varga

Andrásnak sem, aki korábban alkotmánybíró volt. Az Európai Bizottság 2022. évi jogállamisági jelentése megjegyezte, hogy a kormány nem kezelte azokat a 2021. évi jelentésben kiemelt aggályokat, amelyek szerint nem felel meg az európai normáknak, ha a legmagasabb szintű bírósági tisztségekbe való kinevezésre igazságügyi felügyeleti szerv (például az Országos Bírói Tanács) bevonása nélkül kerül sor. A Kúria elnöke hivatalból tagja az Országos Bírói Tanácsnak, Vargának pedig feszült volt a kapcsolata a szervezettel. Január 5-én Varga javasolta, hogy a Tanács nyilatkozatban ítélje el az ellenzéki pártok arra irányuló tervét, hogy kétharmados többség nélkül új alkotmány elfogadására kerüljön sor, a tagok azonban egyhangúlag ellene szavaztak, néhányan pedig megjegyezték, hogy a javasolt nyilatkozat politikai nyilatkozat lenne, amely ellentétes a bírói függetlenség elvével. Miután az Országos Bírói Tanács március 22-én új etikai kódexet fogadott el, amely nagyobb szabadságot biztosít a bírácoknak a véleménynyilvánításra, Varga azt alkotmányellenesnek minősítette, és megtámadta az Alkotmánybíróságon, arra hivatkozva, hogy nem tartalmaz utalást az Alaptörvényre. Válaszul több civil szervezet is beadványt nyújtott be az Alkotmánybírósághoz az Országos Bírói Tanács támogatása céljából. A megfigyelők megjegyezték, hogy mivel az etikai kódex nem jogszabály, az Alkotmánybíróságnak nem volt hatásköre arra, hogy foglalkozzon a Kúria elnökének a kérelmével. Varga kijelentette, hogy ez azt jelentené, hogy a bírák fegyelmi ügyeiben eljáró szolgálati bíróságok figyelmen kívül hagyhatnák az etikai kódexet.

Egyes elemzők azt állították, hogy a bírósági tisztségviselők és vezetők, valamint az igazságügyi igazgatás legfontosabb szereplői által alkalmazott retorika arra irányult, hogy a bírákat eltántorítsa a szabad véleménynyilvánításhoz való joguk gyakorlásától. A kormányközeli média lejárató kampányt folytatott Vasvári Csaba, az Országos Bírói Tanács sajtószóvivője ellen, aki a *The Observer* című lapnak adott nyilatkozatában bírálta, hogy kinevezték a Kúria elnökének a feleségét. A médiabeszámolók „vérbírónak” nevezték Vasvárit a 2006-os kormányellenes tüntetések résztvevőivel szembeni szigorú fellépés során betöltött állítólagos szerepe miatt. Miután Vasvári és az Országos Bírói Tanács nemzetközi kapcsolatokért felelős tagja októberben Magyarországra kirendelt nyugati diplomáciai képviselőkkel találkozott, a kormány által ellenőrzött és a kormánybarát média összehangolt lejárató kampányt indított a két bíró ellen, és követelte a lemondásukat.

2020 júliusa óta a törvény alapján a Kúrián jogegységi panasz eljárás kezdeményezhető, és az elnök jelöli ki az egyedi ügyek elbírálása és a kötelező jogértelmezés alakítása érdekében jogegységi eljárást lefolytató tanácsokban részt vevő bírákat. Jogi megfigyelők szerint ez a rendelkezés lehetővé teszi a Kúria elnöke számára, hogy az egyes politikai pártok politikai érdekeit kiszolgáló jogi precedensek kialakítása vagy megdöntése érdekében gondosan

kiválogatott bírákból állítsa össze a tanácsot. A Velencei Bizottság 2021. évi véleményét követően a parlament módosította a jogegységi eljárás szabályait, és a jogegységi eljárást összevonta a jogegységi panasz eljárással, azonban a január 1-jétől hatályos új szabályozás nem vette teljes mértékben figyelembe a Velencei Bizottság aggályait, mivel a Kúria továbbra is hozhat elvi jogegységi határozatokat a jogértelmezés továbbfejlesztése céljából, és ezeket az eljárásokat a szakmai vezetők helyett továbbra is a bíróságok igazgatási vezetői kezdeményezik. Egyes megfigyelők a Kúria 2021-ben kilenc évre kinevezett jelenlegi elnökét azzal a bírálattal illették, hogy a hatalmon lévő Fidesz embere.

A parlament novemberben új jogszabályt fogadott el az Európai Bizottság által felvetett korrupciós aggályok kezelése érdekében. Az új jogszabály szerint abban az esetben, ha az ügyészség valamely korrupciós ügyben megszünteti a nyomozást, magánszemélyek felülvizsgálati kérelmet nyújthatnak be, amely alapján a bíróság dönthet arról, hogy a nyomozást folytatni kell-e, illetve hogy az adott magánszemély vádindítványt nyújthat-e be. A megfigyelők szerint a jogszabálynak nem lesz hatása a korrupciós ügyek kivizsgálására és az ilyen ügyekben történő vádemelésre.

Bírósági eljárások

Az alkotmány és a törvény biztosítja a tisztességes nyilvános eljáráshoz való jogot, amelyet a bírói testület általában tiszteletben is tartott.

Egyes megfigyelők és jogi szakértők kijelentették, hogy az ország védőügyvédek kirendelésére irányuló rendszere (a védők a jogszabályban meghatározott feltételek mellett ingyenesen állnak a rászoruló terheltek rendelkezésére) és az ezen ügyvédeknek biztosított alacsony díjazás akadályozhatja a terheltek megfelelő jogi képviselethez való hozzáférését és ennek következtében a tisztességes eljáráshoz való jogukat is (lásd az 1.d. részt).

Politikai foglyok és fogvatartottak

Politikai foglyokról vagy fogvatartottakról nem érkezett jelentés.

Polgári peres eljárások és jogorvoslatok

A magánszemélyek és a szervezetek az emberi jogok megsértése esetén polgári jogi igényeket érvényesíthetnek az ország bíróságain. Azok a személyek vagy szervezetek, akik az emberi jogok európai egyezményének az állam által elkövetett állítólagos megsértésével kapcsolatban kimerítették a belföldi jogorvoslati lehetőségeket, kérelmet nyújthatnak be az EJEB-hez.

Márciusban az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága ideiglenes állásfoglalást fogadott el Baka András volt legfelsőbb bírósági elnök ügyében, akit 2011-ben célzott jogalkotás útján eltávolítottak a tisztségéből azért, mert nyilvánosan bírálta a bírói függetlenséget veszélyeztető intézkedéseket. Az EJEB 2016-ban megállapította, hogy tisztségéből történő eltávolítása megsértette Baka tisztességes eljárásához való jogát, és elrettentő hatást gyakorolt ki a bírákra. Az ideiglenes állásfoglalás szerint a parlament nem fogadott el megfelelő intézkedéseket a magas rangú bírók bírósági felülvizsgálat nélkül történő felelősségre vonásának megakadályozása érdekében, a hatóságok pedig nem nyújtottak be cselekvési tervet a fennálló problémák megoldására.

Vagyonelkobzás és jóvátétel

A holokauszt során mintegy 565 000 magyar zsidót gyilkoltak meg, melynek nyomán jelentős tulajdonjogi problémák merültek fel. A kormánynak megfelelő törvények és eljárások állnak a rendelkezésére, azonban nem ért el jelentős eredményeket a holokauszttal kapcsolatos fennálló igények – köztük a külföldi állampolgárok igényeinek – rendezése terén.

A kormány és a Zsidó Kárpótlási Világszervezet között nem született megállapodás az örökösök nélküli zsidó vagyonnal kapcsolatos kárpótlásra és kárenyhítésre irányuló tárgyalások menetrendjéről.

A kárpótlásról és a holokauszttal kapcsolatos kérdésekről további információk érhetők el a Külügyminisztérium *Justice for Uncompensated Survivors Today (JUST) Act Report to Congress* című, 2020-ban közzétett kiadványban, valamint a minisztérium weboldalán: <https://www.state.gov/reports/iust-act-report-to-congress/>.

f. A magánélet, a családi élet, az otthon vagy a levéltitok önkényes megsértése

Az alkotmány és a jogszabályok tiltják az ilyen jellegű intézkedéseket, azonban egyes beszámolók szerint a kormány fejlett kémprogramot (Pegasus) használt egyes újságírók, ügyvédek, üzletemberek és politikusok megfigyelésére, melynek során megsértette e személyek magánélethez való jogát.

2021 júliusában egy oknyomozó újságírókból – köztük egy magyar médiumból – álló nemzetközi csoport arról számolt be, hogy egy külföldi kiberbiztonsági cég, az NSO Group (Pegasus) által előállított kémprogramot használtak fel egyes oknyomozó újságírók, médiatulajdonosok, ügyvédek és politikusok megfigyelésére. Januárban a Társaság a Szabadságjogokért hat személy – többek között újságírók és civil aktivisták – nevében eljárást kezdeményezett magyar és izraeli bíróságokon, valamint az Európai Bizottságnál és az EJEB

előtt is. Az eljárások során arra hivatkoztak, hogy a csúcstechnológiás kémprogramok kormányzat általi használata jogellenes titkos megfigyelésnek minősül, és sérti az alapvető jogokat. Szintén januárban a Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság megállapította, hogy a kormány nem sértett jogszabályt a kémprogramok alkalmazásával, mivel azok használata megfelelt a jogi követelményeknek. Júniusban az ügyészség lezárta az ügyben folytatott vizsgálatot, és kijelentette, hogy nem került sor engedélyezett titkos információgyűjtésre és titkos eszközök engedély nélküli használatára. A terrorizmussal kapcsolatos nemzetbiztonsági ügyekben a Terrorelhárítási Központnak – illetve bizonyos esetekben a nemzeti hírszerző szolgálatnak – nincs szüksége előzetes bírói engedélyre a megfigyeléshez. Ilyen esetekben az igazságügy-miniszter 90 napra adhat engedélyt a titkos információgyűjtési tevékenységre, amely meghosszabbítható. Az említett információgyűjtés magában foglalhat titkos házkutatásokat, hang- vagy képrögzítő eszközökkel történő megfigyelést, levelek és csomagok felbontását, valamint az elektronikus vagy számítógépes kommunikáció ellenőrzését és rögzítését anélkül, hogy erről a nyomozás alatt álló személyek tudnának, vagy hogy ehhez hozzájárulnának. A titkos információgyűjtési tevékenységet jóváhagyó határozat ellen nincs helye fellebbezésnek.

Az ország büntetőeljárás törvénye bevezette a fedett nyomozás és információgyűjtés szabályrendszerét. A törvény az ügyészeknek korlátlan hozzáférést biztosít a fedett nyomozás során megszerzett információkhoz.

Néhány jogi szakértő megjegyezte, hogy az ország nemzetbiztonsági jogszabályai viszonylag könnyen lehetővé teszik az igazságügyi miniszter számára, hogy bűncselekménnyel nem gyanúsított magánszemélyek megfigyelését engedélyezze. Az EJEB egy 2016-ban hozott ítéletében megjegyezte, hogy a titkos információgyűjtésre vonatkozó laza szabályok alapján gyakorlatilag bárki megfigyelés alá helyezhető, és az erre vonatkozó döntés engedélyezése „teljes mértékben a végrehajtó hatalom hatáskörébe tartozik”, melynek során „nem kell vizsgálni, hogy az intézkedés feltétlenül szükséges-e, és nem állnak rendelkezésre hatékony jogorvoslati intézkedések”. A kormány az év során semmilyen intézkedést nem hozott a szóban forgó probléma megoldása érdekében.

2. rész: A polgári szabadságjogok tiszteletben tartása

a. A véleménynyilvánítás szabadsága, többek között a sajtó és más médiumok tagjai tekintetében

Az alkotmány biztosítja a véleménynyilvánítás szabadságát, többek között a sajtó és a média számára is, amelyek aktívan működtek, és a vélemények széles

skáláját kifejezésre juttatták. A „gyűlöletbeszéddel”, valamint a lesbikus, meleg, biszexuális, transznemű, queer és interszexuális (LMBTQI+) személyeket érintő témákkal kapcsolatban néhány hivatalos tartalomkorlátozás érvényesült (lásd a 6. részt). A kormány több oknyomozó újságíró mobiltelefonja tekintetében is külföldi kémprogramot alkalmazott (lásd az 1.f. pontot).

Az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet (EBESZ) Demokratikus Intézmények és Emberi Jogok Hivatalának (ODIHR) választási megfigyelő missziója által kiadott júliusi végleges jelentés megállapította, hogy „a műsorszolgáltatók többségének hír- és aktuálpolitikai műsoraiban tapasztalható általános elfogultság, valamint a széles körű kormányzati hirdetési kampányok jogtalan előnyt biztosítottak a kormánypártnak”. Megjegyezte továbbá, hogy az állami költségvetésből finanszírozott széles körű kormányzati hirdetési kampányok megerősítették a Fidesz főbb kampányüzeneteit, ami még inkább elmosta a határokat az állam és a párt között, és az EBESZ előírásaival ellentétes módon jogtalan előnyt biztosított a Fidesz számára.

2020 márciusában a kormány Covid19-világjárványra tekintettel veszélyhelyzetet hirdető törvénycsomagja részeként a parlament módosította a büntető törvénykönyvet, és a különleges jogrend idején a védekezés eredményességének akadályozására alkalmas „valótlan tények” terjesztése vagy a „valóság elferdítése” („rémhírterjesztés”) cselekményért kiszabható büntetést öt évig terjedő szabadságvesztésre növelte (a veszélyhelyzetről szóló további információért lásd a 3. részt).

Az Európai Bizottság 2022. évi *jogállamisági jelentése* szerint a „veszélyhelyzetre” vonatkozó jogszabályok – amelyek lehetővé tették a hatóságok számára, hogy legfeljebb 90 nappal elhalasszák a közérdekű adatokhoz való hozzáférés engedélyezését – gátolták a közérdekű információkhoz való hozzáférést. Január 27-én a Legfelsőbb Bíróság határozatában megállapította, hogy a kormány nem tilthatja meg az újságíróknak, hogy a világjárvány idején a kórházakból tudósítsanak, és hogy a kórházigazgatók hatáskörébe tartozik a sajtó képviselőinek belépéséről való döntés. Néhány nappal később a kormány rendeletet fogadott el, amely megkerülte az említett határozatot, és rögzítette, hogy a sajtó akkreditációjáról és belépési jogosultságáról kizárólag egy kormányzati szerv, a járvány kezeléséért felelős operatív törzs dönthet.

A véleménynyilvánítás szabadsága: A büntetőjog szerint bárki, aki gyűlöletre uszít a lakosság valamely nemzeti, etnikai, faji, vallási vagy más meghatározott csoportja ellen, bíróság elé állítható, és büntett elkövetéséért három évig terjedő szabadságvesztéssel büntethető. Az alkotmány a gyűlöletbeszédre vonatkozó rendelkezéseket is tartalmaz, melyek célja, „hogy megvédjék a magyar nemzet,

illetve bármely nemzeti, etnikai, faji vagy vallási közösség méltóságát”. A jog tiltja a holokauszt, illetve a nemzetiszocialista (náci) és kommunista rendszerek által elkövetett népirítás és egyéb bűnök nyilvános tagadását, megkérdőjelezését vagy elbagatellizálását; az ilyen tettek három évig terjedő szabadságvesztéssel büntethetők. A törvény ezenkívül vétségként tiltja a horogkereszt, a náci SS-jelvény, a nyilaskereszt, a sarló-kalapács és az ötágú vöröscsillag olyan módon történő viselését, közszemlére tételeit, illetve terjesztését, amely sérti az emberi méltóságot vagy a diktatúrák áldozatainak emlékét. A médiatörvény szintén tiltja az egyes kisebbségi vagy többségi közösségek és azok tagjai ellen irányuló, gyűlöletkeltő vagy erőszakra felbujtó médiatartalmakat. A törvény úgy rendelkezik, hogy a médiatartalmak nem lehetnek alkalmasak terrorcselekményre történő felbujtásra.

Továbbra is hatályban volt az a 2018. évi törvény, amely 25%-os adót vet ki a bevándorlást elősegítő vagy népszerűsítő civil szervezetekre. A törvényt több civil szervezet is bírálta, amelyek megjegyezték, hogy az a kormány véleményétől eltérő vélemények nyilvános kifejezését szankcionálja (lásd az 5. részt). Sajtóbeszámolók szerint az év során egyetlen szervezet sem fizetett adót a törvény alapján, és ezzel kapcsolatban nem tudni az adóhivatal által lefolytatott semmilyen vizsgálatról vagy ellenőrzésről sem.

A független média aktívan működött, és a vélemények széles körét kifejezésre juttatta, azonban az LMBTQI+ tartalmak tekintetében jogszabályi korlátozások érvényesültek (lásd a 6. részt).

A *2022. évi Médiapluralizmus Monitor* továbbra is magas kockázatúnak minősítette a média tulajdoni viszonyainak az átláthatóságát. A *2022. évi jogállamisági jelentés* megjegyezte, hogy a Közép-Európai Sajtó és Média Alapítvány (KESMA) nevű médiakonglomerátum 2018 novemberében történt létrehozása jelentős negatív hatást gyakorolt a regionális napilapok és a rádiók piacára, valamint a terjesztési és nyomdai piacra. Ezért a *2022. évi Médiapluralizmus Monitor* továbbra is magas kockázatúnak minősítette az országban a médiakoncentrációt és az állami hirdetéseket. Az ODIHR választási megfigyelő missziójának júliusi végleges jelentése megjegyezte, hogy az állami hirdetésekre rendelkezésre álló összegekből elsősorban a kormányt támogató médiaszolgáltatók részesültek, amelyeknek az említett források olykor a fő bevételi forrásukká is váltak. Egyes újságírók továbbra is nehézségekkel szembesültek a kormánytagokhoz, valamint a kormány és a kormányhoz kötődő szervezetek rendezvényeihez és sajtótájékoztatóihoz való hozzáférés terén, vagyis megfosztották őket annak lehetőségétől, hogy másokhoz hasonlóan szabadon hozzáférjenek a hivatalos személyekhez, és kellemetlen kérdéseket tegyenek fel nekik. A parlamenti sajtószabályzat szerint az újságírók csak egy kordonnal körülzárt kisebb területen mozoghattak és dolgozhattak a

parlamentben. A Miniszterelnöki Hivatal körüli terület, ahol a tudósítók hozzáférhettek a kormánytagokhoz, 2021 novembere óta le van zárva.

A médiát szabályozó központi államigazgatási szerv a parlamentnek alárendelt Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság (NMHH). Az NMHH jogkörébe tartozik a műsorszóró és médiapiacok működésének felügyelete, valamint a „közreműködés a kormány frekvenciakezeléssel és hírközléssel kapcsolatos politikájának megvalósításában”. Az NMHH elnöke – akit a miniszterelnök jelöl a tisztségére – a kábelen vagy egyéb módon sugárzott, az online és a nyomtatott médiatartalom, valamint a frekvenciahasználat felügyeletéért felelős, az NMHH döntéshozó szerveként működő öttagú Médiatanács elnöki tisztjét is betölti. A *2022. évi Médiapluralizmus Monitor* magas kockázatúnak minősítette az NMHH függetlenségét és hatékonyságát.

A Médiatanács kizárólag a kormánypártok által jelölt személyekből állt. Egyes szakértők bíralták a Médiatanács rádiófrekvencia-kiosztási gyakorlatát, arra hivatkozva, hogy az a kormánykritikus rádióállomásokat bünteti. Az Európai Bíróság előtt továbbra is folyamatban van az az ügy, amely amiatt indult, hogy a Médiatanács 2020-ban nem újította meg a Klubrádió – egy független rádióadó – műsorszórási engedélyét arra hivatkozva, hogy a rádió nem tett eleget bizonyos adminisztratív kötelezettségeknek. A Bírósághoz benyújtott júliusi kérelmében az Európai Bizottság azzal érvelt, hogy az elutasítás „aránytalan” és „átláthatatlan” volt. Áprilisban a Médiatanács „technikai szabálytalanságokra” hivatkozva megtagadta a Tilos Rádió – egy független rádióadó – engedélyének a megújítását. A Tilos Rádió ígéretet tett arra, hogy újra benyújtja kérelmét, és ha elutasítják, a Klubrádióhoz hasonlóan online folytatja a műsorszórást. A Tilos Rádió engedélye szeptember 3-án lejárt, azonban ezt követően új kérelmet nyújtott be, és visszanyerte az engedélyét.

A jogszabályok szerint a szolgáltatásait ingyenesen nyújtó MTI – az állami hírügynökség – feladata, hogy kiegyensúlyozott, objektív és pártsemleges módon számoljon be az eseményekről. A médiafigyelő szervezetek és a független médiumok bíralták az állami médiát a kormányra nézve kedvezőtlen tények és vélemények elhallgatása miatt. Ezenkívül aggályok merültek fel a közszolgálati média szerkesztői függetlenségével, valamint azzal kapcsolatban is, hogy a közszolgálati média felerősíti a harmadik felek által terjesztett dezinformációt. Miután Oroszország februárban teljes körű inváziót indított Ukrajna ellen, egy kormányközeli intézet biztonsági szakértője az M1 közszolgálati televíziós csatornán megdicsérte az orosz erőket, amiért „megfontoltan és szakszerűen” nyomultak előre, egy másik szakértő pedig kijelentette, hogy Oroszország akciójára azért került sor, mert Vlagyimir Putyin orosz elnök „semleges” és „ukránbarát” kormányt szeretne látni Kijevben. Márciusban a Társaság a Szabadságjogokért nevű emberi jogi szervezet és a Political Capital nevű kutatóintézet közös panaszt nyújtott be az Európai

Bizottsághoz, amelyben azt állították, hogy a közszolgálati médiaszolgáltató a *Russia Today* és a *Szputnyik* ellen bevezetett uniós intézkedések ellenére orosz propagandát használt forrásként. Áprilisban a Médiatanács vizsgálat nélkül elutasított minden olyan panaszt, amely szerint a közmédia orosz propagandát terjesztett.

Erőszak és megfélemlítés: Nem érkezett beszámoló az újságírókkal szembeni erőszakról vagy az újságírók fizikai zaklatásáról. Azonban a kormányzati tisztviselők és a kormányközeli média a kellemetlen kérdéseket feltevő újságírókat az ellenzék szolgálatában álló, „álhíreket” terjesztő „politikai szereplőknek” állította be. A kormány régóta úgy állítja be Soros Györgyöt, a filantróp magyar-amerikai üzletembert, mint az ország ellen irányuló több állítólagos összeesküvés hátterében álló személyt, és egyben azt állítja róla, hogy egyes médiumok a befolyása alatt állnak. A Soros-ellenes kampánynak antiszemita felhangjai vannak, mivel a miniszterelnök és mások Sorost és az állítólagos összeesküvéseket egy „globális árnyékhatalomhoz” kötik, ami egybecseng egy elterjedt antiszemita elképzeléssel. Február 12-i évértékelő beszédében például a miniszterelnök kijelentette, hogy a választások tépje az ország megvédése a „brüsszeli jogállami dzsihadddal”, valamint „Soros György ügynökeivel” szemben, akik a globális hálózatok és intézmények liberális politikáját erőltetik.

Júniusban egy információszabadsággal kapcsolatos per nyomán nyilvánosságra hozott több tucatnyi diplomáciai táviratból kiderült, hogy a magyar nagykövetségek Európa-szerte figyelemmel kísérik a független magyar újságírók és újságíró-hallgatók külföldi képzések és tanulmányi utak során végzett tevékenységeit.

Novemberben a kormányközeli Magyar Nemzet arról számolt be, hogy a Nemzeti Adó- és Vámhivatal vizsgálatot folytat a többek között a 24.hu független online politikai híroldalt és népszerű női magazinokat üzemeltető Central Médiacsoport tulajdonosának, Varga Zoltánnak az egyik cégével szemben. A vizsgálat olyan vádak alapján indult, amelyek szerint az említett üzletember kárt okozott az EU költségvetésének azzal, hogy egy részben európai forrásokból létrehozott vállalatot piaci ár alatt értékesített. Varga decemberben úgy nyilatkozott a *Politico* című lapnak, hogy az ellene felhozott vádak hamisak, és jogellenesen megszerzett adatokon alapulnak, továbbá úgy vélte, hogy a jogi eljárás a megfélemlítés új formáját jelenti.

A sajtó és más médiumok képviselőire vonatkozó cenzúra és tartalomkorlátozások, az online médiát is beleértve: A jog a tartalomra vonatkozó korlátozásokat, valamint az újságírói jogokkal, etikával és normákkal kapcsolatos előírásokat határoz meg a média minden ágára kiterjedően, beleértve a hírportálokat és az online publikációkat is. A jogszabályok tiltják a

nemzetiségek, a közösségek, az etnikai, nyelvi vagy más kisebbségek, a többségi csoportok, valamint az egyházak és vallási csoportok ellen irányuló gyűlöletkeltést, továbbá rendelkeznek a bírósági és a hatósági eljárásokhoz kapcsolódó forrásokra vonatkozó titoktartásról.

A törvény szerint a közszolgálati médiaszolgáltatóknak törekedniük kell a kiegyensúlyozott, pontos, részletes, objektív és felelős hír- és információszolgáltatásra. Ezeket a követelményeket gyakran figyelmen kívül hagyták. Néhány márciusban kiszivárgott e-mail és felvétel szerint a riporterek utasításokat kaptak arra vonatkozóan, hogy hogyan tudósítsanak az olyan témákról, mint a migráció, az EU és az ellenzék, valamint az is kiderült belőlük, hogy a cenzúra és a szerkesztői tartalmak külső jóváhagyásának kialakult rendszere működött. A 2022-es választási kampány során a közmédia hírműsorai negatív színben tüntették fel az ellenzéki pártokat, vagy figyelmen kívül hagyták őket. Márki-Zay Péter, az ellenzék közös miniszterelnök-jelöltje összesen öt percet szerepelhetett élő adásban a választások előtt, míg Orbán Viktor miniszterelnök beszédeit rendszeresen közvetítették a televízióban.

A Médiatanács a tartalmakkal kapcsolatos szabályozás megsértése esetén pénzbírságot szabhat ki; ideértendők azok a médiaszolgáltatások is, amelyek megsértik a gyűlöletkeltésre vonatkozó tilalmat, az emberi méltóságot vagy a kiskorúakat védő előírásokat. A Tanács 200 millió Ft-ig (500 000 USD-ig) terjedő bírságot róhat ki a szabálysértés jellegétől, a médiaszolgáltatás típusától és a közönség nagyságától függően, és legfeljebb egy hétre felfüggesztheti a sugárzási jogot is. Az érintett médiumok fellebbezhetnek a Médiatanács határozatai ellen, azonban külön fellebbezést kell benyújtaniuk arra vonatkozóan, hogy megakadályozzák a bírság végrehajtását, míg a felek a fellebbezés érdemi részével kapcsolatban pereskednek.

Júniusban a Fővárosi Ítéltábla megállapította, hogy az RTL Klub független kereskedelmi televízió nem követett el jogsértést azzal, hogy napközben sugárzott egy olyan közszolgálati reklámot, amelyben az LMBTQI+ közösséghez tartozó családok szerepeltek, ezzel pedig hatályon kívül helyezte a Médiatanács februári döntését.

A rágalmazásra/becsületsértésre vonatkozó jogszabályok: A különböző eseményekről tájékoztató újságírók büntetőjogi felelősségre vonhatók, ha téves információkat közölnek. Mind a természetes személyek, mind a médiumok felelősségre vonhatók rágalmazás miatt az általuk közzétett nyilatkozataikért vagy a mások által tett rágalmozó nyilatkozatok közzétételéért. A sértett felek polgári és büntetőbíróságok előtt is indíthatnak eljárást. Egy februárban közzétett információszabadságon alapuló kérelem szerint 2021-ben a kormányközeli média 54, a független média pedig öt rágalmozási pert vesztett el.

Júliusban az Alkotmánybíróság megerősítette a Kúria azon határozatát, amely szerint a közmédia kötelességszegést követett el, amikor nem ellenőrizte a tényeket az Ifjúsági Kereszténydemokrata Szövetség által a Menedék – Migránsokat Segítő Egyesülettel szemben 2018-ban tett valótlan állításokkal kapcsolatban. A közszolgálati műsorszolgáltató azzal érvelt, hogy médiaorgánumként nem köteles arra, hogy objektív hírműsorokat készítsen, és hogy ellenőrizze a beszámolókat alapjául szolgáló tényeket. Ellenzéki politikusok és kormánykritikus magánszemélyek több esetben is pert indítottak a kormányközeli médiumok ellen. A bíróságok többnyire olyan ítéleteket hoztak, amelyekben megvédték a magánszemélyeket a kormányközeli médiumok és azok riporterei által elkövetett becsületsértéssel és rágalmazással szemben. Az M1 közszolgálati csatorna, a 888.hu kormányközeli hírportál és a Mediaworks kormányközeli médiavállalat pert vesztett Márki-Zay Péterrel, az ellenzék közös miniszterelnök-jelöltjével szemben azon állításukkal összefüggésben, hogy a politikus „leépítené” vidéken az egészségügyi ellátórendszert.

Az internet szabadsága

A kormány nem korlátozta, és nem függesztette fel az internethez való hozzáférést, és általánosságban nem cenzúrázta az online tartalmakat. Nem érkezett beszámoló arról, hogy a kormány megfelelő jogi felhatalmazás nélkül magáncélú internetes kommunikációt figyelt volna meg. A szakértők azonban felhívták a figyelmet arra, hogy viszonylag könnyű volt hivatalos jóváhagyást szerezni a polgárok titkos megfigyeléséhez (lásd az 1.f. pontot).

Az NMHH az internetszolgáltatókkal együttműködve fenntartott egy zárt adatbázist azon bírósági határozatok és adóhatósági döntések tárolása és az azok végrehajtásában való együttműködés érdekében, amelyek a jogszabályokat – ideértve a tartalomra vonatkozó rendelkezéseket – megsértő weboldalak zárolására irányulnak.

A tudományos élet szabadságára és a kulturális rendezvényekre vonatkozó korlátozások

2021-ben a kormány több „közérdekű vagyonkezelő alapítványt” hozott létre, és több milliárd dollárnyi állami vagyont biztosított az állami egyetemek gazdálkodásának a felügyeletére, továbbá lehetővé tette, hogy közhivatalt ellátó személyek is részt vegyenek a szóban forgó alapítványok kuratóriumában (lásd a 4. részt). A szakértők szerint az egyetemi modellváltás miatt megnőtt annak a veszélye, hogy a tudományos kérdések tekintetében politikai befolyásgyakorlásra kerüljön sor, valamint csökkent az egyetemek autonómiája. Az átláthatóság megfigyelésével foglalkozó szervezetek megjegyezték, hogy a törvény különböző hatásköröket ruházott át az egyetemek vezetésétől az alapítványi kuratóriumokra, ideértve az egyetemek költségvetéséről, működési

szabályairól és éves beszámolóiról szóló döntéseket, továbbá a kuratóriumok a rektorok kinevezésébe is beleszólhattak.

b. A békés gyülekezés és az egyesülés szabadsága

Az alkotmány és a törvény biztosítja a békés gyülekezés szabadságát, és a kormány általában tiszteletben tartotta ezt a jogot. Az alkotmány és a törvény rendelkezik az egyesülés szabadságáról, és a kormány általában – néhány kivételtől eltekintve – tiszteletben tartotta ezt a jogot.

A békés gyülekezés szabadsága

Az alkotmány tartalmaz egy rendelkezést a magánélet védelméről, amely kimondja, hogy a véleménynyilvánítás szabadsága és a gyülekezési jog gyakorlása nem járhat mások magán- és családi életének, valamint otthonának sérelmével, ami korlátozhatja a politikusok otthona vagy egyéb lakások közelében található közterületeken megrendezett tüntetéseket. A jog a nyilvános demonstrációk szabályozását is megengedi a kormánynak – melynek keretében követelheti a szervezőktől a rendezvényeik során okozott károk megtérítését –, valamint a tüntetések előzetes betiltását is. A jogszabályok szerint a hatóságok betilthatják vagy feloszlathatják azokat a gyűléseket, amelyek szükségtelenül és aránytalanul megsértik „a magyar nemzet, illetve más nemzeti, etnikai vagy vallási közösségek méltóságát”. A jog büntetendővé nyilvánítja a demonstrációk nem erőszakos megzavarását vagy akadályozását is.

A büntető törvénykönyv három évig terjedő szabadságvesztéssel rendeli büntetni a „hivatalos személyek” (ideértve az országgyűlési képviselőket, a bírókat és az ügyészeket is) olyan esetben történő zaklatását, amikor nem hivatalos feladatot látnak el.

Februárban a kormány kiadott egy rendeletet, amelyben gyakorlatilag megtiltotta a pedagógusok számára a sztrájkot (lásd a 7. részt is). Azóta több száz pedagógus vett részt „polgári engedetlenségben”, és decemberig több mint egy tucat tanárt bocsátottak el azonnali hatállyal az ilyen akciókban való részvételük miatt. December 7-én az Alkotmánybíróság helybenhagyta a pedagógusok sztrájkjogának korlátozását.

Augusztusban a rendőrség megbírságot a kisadózó vállalkozásokra vonatkozó adószabályok módosítása elleni tiltakozáson részt vevő néhány személyt, állítólag azért, mert akadályozták a forgalmat azzal, hogy túl lassan haladtak át egy zebrán.

Egyesületi szabadság

Egy 2021-es jogszabály megbízta az Állami Számvevőszéket (ÁSZ), hogy évente készítsen jelentést a 20 millió Ft-ot (66 000 USD-t) meghaladó éves költségvetéssel rendelkező, „a közélet befolyásolására képes” civil szervezetekről. Ez nem vonatkozik a sport- és a vallási szervezetekre, valamint a nemzeti kisebbségek szervezeteire (lásd az 5. részt).

Egy 2011. évi jogszabály megszüntette több mint 300 olyan vallási csoport és szervezet regisztrációját, amelyek korábban bejegyzett egyházi jogállással rendelkeztek, és többségüknek újra kérelmezniük kellett a nyilvántartásba vételt. A kormány egyetlen bejegyzett egyházi jogállásra irányuló kérelmet sem hagyott jóvá az említett jogszabály 2012. évi módosítása óta, azonban több olyan kérelmet is jóváhagyott, amelyben alacsonyabb szintű egyházi szervezeti jogállást kérelmeztek. 2019-ben hatályba lépett a törvény módosítása, amely négy különböző jogállást hozott létre a vallási szervezetek számára. A megfigyelők megjegyezték, hogy ugyan a módosítás leegyszerűsítette a vallási szervezetek számára a közepes szintű jogállás megszerzésére irányuló eljárást, a 2011 előtt meglévő jogaik közül csak néhányat biztosít újra az érintett vallási csoportok számára.

c. Vallásszabadság

Lásd a Külügyminisztérium vallásszabadságról szóló nemzetközi jelentését (*International Religious Freedom Report*) a következő weboldalon: <https://www.state.gov/religiousfreedomreport/>.

d. Mozgásszabadság és az ország elhagyásához való jog

Az alkotmány és a törvény biztosítja az országon belüli szabad helyválttatás, a külföldre utazás, a kivándorlás és a hazatelepülés szabadságát, és a kormány általában tiszteletben tartotta ezeket az egymáshoz kapcsolódó jogokat.

e. A menekültek védelme

A kormány együttműködött az ENSZ Menekültügyi Főbiztosságával (UNHCR), és biztosította a számára a menekültekhez és a menedékkérőkhöz való hozzáférést, kivéve az idegenrendészeti eljárás keretében fogva tartott személyek esetében.

A menedékjoghoz való hozzáférés: A törvény rendelkezik a menedékjogról, és bevezetett egy olyan eljárást a menedékkérők számára, melynek keretében az országon kívülről kérelmezhetnek menedékjogot. Egyes nemzetközi és belföldi szervezetek azonban kijelentették, hogy a szabályozás miatt nehezebbé vált az

országba való belépéshez és a menedékjoghoz való tényleges hozzáférés azok számára, akik háború és üldözés elől menekülnek.

2020 júniusa óta a menedékkérőknek először valamely Unión kívüli magyar nagykövetségen (csak a szerbiai és az ukrajnai nagykövetség tartozik ide) szándéknyilatkozatot kell tenniük arról, hogy menedékjogot kívánnak kérelmezni, és különleges magyarországi beutazási engedélyt kell szerezniük a nemzetközi védelem iránti kérelem benyújtása céljából. Az ország menekültügyi hatóságának 60 nap áll a rendelkezésére a szándéknyilatkozat megvizsgálására és arra, hogy javaslatot tegyen a nagykövetségnek arra vonatkozóan, hogy kiadja-e a menedékkérőnek az egyszeri beutazásra szóló különleges engedélyt a Magyarországra történő belépéshez. Az engedély kiadása esetén a menedékkérő köteles az attól számított 30 napon belül önállóan Magyarországra utazni, és megérkezésekor köteles haladéktalanul igazolni magát a határőröknek, akik 24 órán belül átadják őt a menekültügyi hatóságnak. Azok, akik nem kapják meg előzetesen valamelyik nagykövetségtől az egyszeri beutazásra szóló különleges engedélyt, nem kérelmezhetnek Magyarországon menedékjogot. Ezen eljárás alatt a menedékkérő nem jogosult szállásra és támogatási szolgáltatásokra, továbbá nem jár neki semmilyen jogi védelem, és abban nem is részesül.

A Magyar Helsinki Bizottság által az információs szabadságon alapuló kérelmek útján megszerzett információk szerint január és június között 21 menedékkérelmet nyújtottak be. Az Európai Bizottság 2021 júliusában az Európai Unió Bírósága (Bíróság) elé utalta az országot a menekültügyi eljárásokhoz való hozzáférés jogellenes korlátozása miatt.

A hatóságok – többek között a rendőrség – főszabály szerint minden olyan harmadik országbeli állampolgárt, aki nem jogosult az országban tartózkodni (például mert nem rendelkezik érvényes vízummal vagy tartózkodási engedéllyel), „átkísérnek” a szerb határ mentén húzódó kerítés túloldalára, függetlenül attól, hogy hol tartózkodik. Az Európai Unió Bírósága 2020 decemberében az uniós joggal ellentétesnek nyilvánította ezt a visszatoloncolás néven ismert gyakorlatot. Ennek ellenére a gyakorlat folytatódott.

A Bíróság e kötelező erejű ítéletére reagálva 2021 decemberében az Alkotmánybíróság kijelentette, hogy a kormány bizonyos körülmények között jogosult arra, hogy „a saját intézkedéseit alkalmazza” a migránsokkal és a menedékkérőkkel kapcsolatban.

A kormány szeptemberben további hat hónappal meghosszabbította a „tömeges bevándorlás okozta válsághelyzetet”, amely felhatalmazza a rendőrséget arra, hogy automatikusan kitoloncolja (visszatoloncolja) az országba történő jogellenes belépés és/vagy az országban történő jogellenes tartózkodás miatt

elfogott harmadik országbeli állampolgárokat. A kormány először 2015-ben, a szerb határhoz közeli néhány megyében hirdetett „tömeges bevándorlás okozta válsághelyzetet” a földközi-tengeri migrációs válságra válaszul, amit 2016-ban az egész országra kiterjesztett, és egyúttal felhatalmazta a fegyveres erőket arra, hogy a migránsok és a menedékkérők belépésének a megakadályozása érdekében segítsék a rendőrség munkáját a határon. Jelenleg folyamatban van egy kötelezettségszegési eljárás, amelyet az Európai Bizottság 2020-ban indított az uniós közbeszerzési szabályok migrációval kapcsolatos alkalmazásának a „válsághelyzet” idején történő széles körű mellőzése miatt. A kötelezettségszegési eljárások olyan jogi eljárások, amelyek az uniós jog végrehajtását vagy betartását elmulasztó uniós országokkal szembeni fellépésre irányulnak, és pénzügyi szankciókat vonhatnak maguk után.

Visszaküldés: Az Országos Rendőr-főkapitányság weboldaláról származó információk alapján január és november között 143 843 esetben alkalmaztak visszatoloncolási intézkedéseket, és 97 634 esetben akadályozták meg az országba történő belépést. 2021 októberében az EJEB ítéletet hozott az első olyan ügyben, amely a visszatoloncolásra vonatkozott. A bíróság megállapította, hogy az ország által a belföldi szabályozás alapján megvalósított visszatoloncolás sérti a kollektív kiutasítás tilalmát.

A migránsokkal és a menekültekkel szembeni visszaélések: A betegek beszámolóit és a Médecins Sans Frontières (MSF) által augusztusban kiadott, az említett beszámolókat megerősítő egészségügyi adatok szerint a Szerbia és Magyarország közötti határt átlépő személyekkel szemben a magyar hatóságok állítólag erőszakot alkalmaztak. A beszámolók szerint a visszatoloncolás végrehajtása és a segítségnyújtás megtagadása előtt elrettentő gyakorlatként gyakran került sor az érintettek övvel és gumibottal való megverésére, megrugdosására és ütlegelésére, valamint a megalázó bánásmód különböző formáinak, paprikaspraynek és könnygáznak az alkalmazására.

A belföldi emberi jogi civil szervezetek arról számoltak be, hogy ügyvédek nehézségekbe ütköztek az idegenrendészeti vagy menekültügyi létesítményekben őrzött külföldiekkel történő kapcsolattartás során.

Mozgásszabadság: A menedékjogi rendelkezések előírják, hogy a kérelmezőt a menedékjog iránti kérelmét követően négy hétre automatikusan „zárt létesítményben kell elhelyezni”, amely elhelyezéssel szemben semmilyen jogorvoslati lehetőség nem áll rendelkezésre. Négy hét elteltével a kérelmező nyitott létesítményben helyezhető el, vagy őrizetbe vehető, és az őrizetbe vételről szóló határozat ellen jogorvoslati lehetőség áll rendelkezésre. A jogorvoslati lehetőség igénybevételéről azonban nem érkeztek beszámolók. A jogszabályok lehetővé teszik, hogy az elutasított menedékkérőket idegenrendészeti eljárás keretében legfeljebb 12 hónapig, illetve a folyamatban

lévő menedékjog iránti kérelmek bizonyos eseteiben menekültügyi őrizet keretében legfeljebb nyolc hónapig fogva tartásuk. A bevándorlással kapcsolatos bűncselekményekkel vádolt személyek őrizetét általában kijelölt idegenrendészeti fogdáknak hajtották végre.

Az alapvető ellátásokhoz való hozzáférés: Az Országos Idegenrendészeti Főigazgatóságnak (a menekültügyi hatóságnak) 60 napja van arra, hogy javaslatot tegyen a belgrádi vagy a kijevei magyar nagykövetségnek arra vonatkozóan, hogy megadja-e az egyszeri beutazásra szóló engedélyt a menedékkérőknek. Ezen időtartam alatt a menedékkérő semmilyen szállásra, támogatási szolgáltatásra és jogi védelemre nem jogosult.

A jog korlátozza a nemzetközi védelemben részesülő személyeknek nyújtott ellátásokat és támogatásokat, azon az alapon, hogy nem élvezhetnek nagyobb előnyöket, mint a magyar állampolgárok. A hatóságok nem biztosítanak lakhatási támogatást, oktatási juttatásokat vagy havi pénzjáradékot a menedékkérőknek, a menekülteknek, illetve a kiegészítő védelemben részesülő személyeknek. A menedékkérők a menekültügyi eljárás megindulásától számított kilenc hónap elteltével vállalhatnak munkát, azonban az egy évig érvényes, megújítható munkavállalási engedélyt a munkáltatóknak kell kérelmezniük a nevükben, és az csak a helyi munkaügyi központban szerezhető be. A menedékkérők csak olyan állásokra jelentkezhettek, amelyeket nem töltöttek be az Európai Gazdasági Térség állampolgáraival. A kormány azonban 2021 augusztusában ideiglenes ellátásokat és támogatást nyújtott a magyar fegyveres erők által légi úton kimenekített afgánoknak, és azok a személyek, akik Magyarországon maradtak, ideiglenes ellátásokban részesültek, valamint tartózkodási kártyát kaptak.

2021 novemberében az Európai Unió Bírósága megállapította, hogy a menedékkérőknek történő segítségnyújtást bűncselekménnyé nyilvánító jogszabály sérti az uniós jogot. A kormány decemberig még nem tett eleget az ítéletnek.

Tartós megoldások: A menekültek jogosultak állampolgárságot szerezni, azonban a civil szervezetek szerint a menekültek és a hontalanok kérelmei kisebb arányban kerülnek jóváhagyásra, mint az állampolgárságot kérelmező más személyek kérelmei. Nem érkezett beszámoló a menekültek más országba történő áttelepítéséről.

Ideiglenes védelem: A jog a tömeges beáramlás eseteire külön jogállásról (az ideiglenes védelmet biztosító menedékes jogállásról) rendelkezik. A jog szerint a nemzetközi védelem valamennyi formája (a menekültstátusz, a kiegészítő védelem, a befogadottként történő elismerés, a hontalan jogállás stb.) ideiglenes

jellegű, és a védelemre való jogosultságot bizonyos időközönként felül kell vizsgálni.

Miután Oroszország februárban teljes körű inváziót indított Ukrajna ellen, a kormány kiadott egy rendeletet, amelyben ideiglenes védelmet biztosított az ukrán állampolgároknak és az Ukrajnában menekült jogállással rendelkező személyeknek, valamint ezek családtagjainak. Az így megadott jogállás tartózkodási jogot, lakhatást, szociális ellátást, egészségügyi ellátást, a kísérő nélküli kiskorúak számára törvényes gyámságot és biztonságos ellátást, a kiskorúak számára pedig az oktatáshoz való hozzáférést biztosított, továbbá (bizonyos korlátozásokkal) biztosította a hozzáférést a munkaerőpiachoz.

3. rész: A politikai folyamatokban való részvétel szabadsága

Az alkotmány és a törvény biztosítja az állampolgárok számára a kormány megválasztásának lehetőségét az általános választójogon alapuló, rendszeres időközönként, titkos szavazással megtartott választások keretében.

Választások és politikai részvétel

A legutóbbi választások: Az országos választásokra április 3-án került sor, és az egyfordulós rendszerben lebonyolított választásokon 199 országgyűlési képviselőt választottak meg az állampolgárok. A 70%-os részvétel mellett lebonyolított választásokon a kormánypártoknak egymás után negyedjére sikerült kétharmados szupertöbbséget elérniük a parlamentben: a pártlistás szavazatoknak az 54%-át szerezték meg, az ország 106 egyéni választókerületéből pedig – ahol a relatív többségi rendszer alapján szerezhető mandátum – 87-ben nyertek.

Az EBESZ Demokratikus Intézmények és Emberi Jogok Hivatalának küldöttsége (ODIHR) megfigyelőként volt jelen az országos választásokon. A választásokról szóló végleges jelentésében a misszió megállapította, hogy a választások „lebonyolítása megfelelő és szakszerű volt, azonban hiányoztak az egyenlő versenyfeltételek”, továbbá arra a következtetésre jutott, hogy „a kormánykoalíció és a kormány közötti jelentős átfedés miatt” elmosódott az állam és a pártok közötti határvonal.

Az ODIHR választási megfigyelő missziójának jelentése kiemelte, hogy „a bevált nemzetközi gyakorlattal ellentétben a jogszabályok 20%-ig terjedő eltérést tesznek lehetővé az egyéni választókerületekhez tartozó választópolgárok átlagos számában, és a nemzeti jogszabályokkal ellentétben a parlament a 2018. évi választásokat követően nem vizsgálta felül azon választókerületek határait, amelyek túllépték a meghatározott eltérési határértéket. A szavazók választókerületek közötti egyenlőtlen – 33%-os eltérésig terjedő – eloszlása miatt kétségbe vonható a szavazati egyenlőség

elvének a tiszteletben tartása.” Az év során nem került sor a választókerületek határainak a felülvizsgálatára.

Az EBESZ-jelentés megjegyezte, hogy „az ODIHR ismételt ajánlásai ellenére [a magyar jog] az EBESZ-kötelezettségvállalásokkal és más nemzetközi normákkal ellentétes módon polgári megfigyelők számára nem teszi lehetővé a választási folyamat megfigyelését”.

A köztársasági elnököt a parlament választja meg. Az ellenzéki pártok egyetlen jelöltjével szemben az országgyűlési képviselők több mint kétharmada március 10-én Novák Katalint – a kormánypárt egyik korábbi vezetőjét – választotta köztársasági elnökké, aki május 10-én lépett hivatalba, ötéves időtartamra.

A politikai pártok és a politikai részvétel: A 2022-es választásokról szóló ODIHR-jelentés több olyan problémáról is említést tett a média hatásával kapcsolatban, amelyek „jelentősen korlátozták” a kormánypártoktól eltérő csoportok kampánylehetőségeit, mivel „a kormány kiterjedt hirdetési kampányai, valamint a közmédia és több magán médiaszolgáltató részrehajló hírműsorai” következtében „mindent áthatott a kormánypárt kampánya”. A jelentés megállapította, hogy az, hogy a „kormány Facebook-oldala kampányüzeneteket is tartalmazott”, szintén hozzájárult „az állam és a pártok közötti határok elmosódásához”. A jelentés megjegyezte továbbá, hogy a kampányfinanszírozásról szóló törvény közelmúltbeli módosításai „nem terjedtek ki az ODIHR és az Európa Tanács Korrupció Elleni Államok Csoportja által régóta fennálló ajánlásokra, ideértve az egyéni adományok felső határára, a kampányfinanszírozással kapcsolatos közzétételre és adatszolgáltatásra, valamint a harmadik felek által megvalósított kampánytevékenységekre vonatkozó ajánlásokat”.

A korábbi – 2014 óta megrendezett – választásokhoz hasonlóan a külföldön élő, de állandó magyarországi lakcímmel rendelkező szavazni kívánó állampolgároknak személyesen kellett megjelenniük a nagykövetségeken, a külföldi lakcímmel rendelkező állampolgárok pedig levélben is szavazhattak, de csak a pártlistákra. Az ODIHR választási megfigyelői szerint az a gyakorlat, hogy a regisztráció és a szavazás tekintetében eltérő szabályok vonatkoznak az állampolgárokra attól függően, hogy rendelkeznek-e állandó magyarországi lakcímmel, „ellentmond az egyenlő választójog alapelvének”.

A választási törvény 2020 decemberében elfogadott módosítása szerint minden olyan párt, amely országos pártlistát kíván állítani, köteles a 106 egyéni választókerületből legalább 71-ben jelöltet állítani (korábban 27 volt a követelmény); ez további akadályokat gördített a 2022-es országgyűlési választásokon a kormánykoalícióval szemben induló ellenzéki pártok együttműködése elé.

A Covid19-világjárvány miatt bevezetett veszélyhelyzet többszöri meghosszabbítását követően – amely 2020 márciusától 2022 júniusáig megszakítás nélkül biztosította a kormánynak a veszélyhelyzethez kapcsolódó hatásköröket –, a parlament május 24-én módosította az ország alkotmányát, ami lehetővé tette a kormány számára, hogy veszélyhelyzetet hirdessen, és ennek keretében rendeleti úton kormányozzon, ha valamely szomszédos országban háborús helyzet, fegyveres konfliktus vagy humanitárius katasztrófa áll fenn. Ugyanezen a napon veszélyhelyzetet hirdettek Oroszország Ukrajna ellen indított teljes körű inváziója miatt, amit 2023. május 31-ig meghosszabbítottak.

A nők és a kisebbségi csoportok tagjainak részvétele: Egyetlen jogszabály sem korlátozza a nőket és a marginalizált csoportok tagjait – köztük a fogyatékkal élőket, az LMBTQI+ személyeket és a romákat, valamint más, történelmileg marginalizált közösségek tagjait – a politikai folyamatokban történő részvételben. A szexuális irányultságra és az etnikai hovatartozásra vonatkozóan nem álltak rendelkezésre adatok. A nők továbbra is nagyon alacsony számban képviselték magukat a közéletben. Az ODIHR 2022-es választásokról szóló jelentése megjegyezte, hogy „a jelöltek kevesebb mint 20%-a volt nő, ami jelentősen korlátozta annak lehetőségét, hogy változás következzen be a nők országos politikában való alacsony részvételi arányát illetően”. Decemberben az országgyűlési képviselők 14%-a volt nő, amely arány viszonylag állandónak mondható a korábbi és a jelenlegi kormányzatok alatt. A 15 főből álló kormány decemberben egy női taggal rendelkezett, a kormány alatti szinten pedig az államtitkárok 12%-a volt nő.

A választási rendszer biztosítja a 13 elismert nemzeti kisebbség számára annak lehetőségét, hogy külön kisebbségi szavazási eljárásra regisztráljanak a parlamenti választások során, ami azt jelenti, hogy a pártlista helyett a kisebbségi jelöltek listájára szavaznak. Bár mind a 12 nemzeti kisebbségnek volt regisztrált jelöltlistája a 2022. évi választáson, csupán egy – a német kisebbség – szerzett a kisebbségi mandátumok elnyeréséhez elegendő szavazatot. Annak ellenére, hogy az ország legnagyobb kisebbségi csoportját képviseli, belső ellentétek miatt az Országos Roma Önkormányzat nem tudott kisebbségi listát állítani a választásra. Azt a 11 nemzeti kisebbséget, amely listát állított a választásra, azonban nem szerzett mandátumot, szavazati joggal nem rendelkező szószólók képviselték a parlamentben, akik kizárólag a kisebbségi ügyek megtárgyalásában vehettek részt. Az etnikai hovatartozásra vonatkozó adatok védelméről szóló jogszabályok miatt nem állnak rendelkezésre hivatalos statisztikák azzal kapcsolatban, hogy milyen arányban képviseltetik magukat a kisebbségek a parlamentben és a kormányban. Négy országgyűlési képviselő – három ellenzéki és egy kormánypárti – vallotta magát nyilvánosan roma nemzetiségűnek.

4. rész: Korrupció és az átláthatóság hiánya a kormányzatban

Bár a jog büntetőjogi szankciókat ír elő a hivatalos személyek által elkövetett vesztegetés esetére, és az év során számos beszámoló érkezett a kormányzati korrupcióról, csak néhány ilyen eljárás indult az évben. Az Európai Bizottság és egyes civil szervezetek úgy vélték, hogy a kormány nem szerez érvényt hatékonyan ezeknek a rendelkezéseknek, illetve azokat nem alkalmazza hatékonyan, és hogy a hivatalos személyek, valamint a szoros kormányzati kapcsolatokkal rendelkező személyek gyakran büntetlenül vesznek részt korrupciós ügyletekben.

A július 13-án kiadott *jogállamisági jelentésében* az Európai Bizottság megállapította, hogy az ország korrupcióellenes szabályai hiányosak, és megjegyezte, hogy a kormányzat nem kezelte megfelelően a klientizmust, a nepotizmust és a kivételezést, valamint külön kiemelte, hogy bár „indult néhány új eljárás magas szinten elkövetett korrupciós ügyekben, továbbra is komoly aggodalomra ad okot, hogy nincsenek meggyőző eredmények a magas rangú tisztviselőket és azok közvetlen környezetét érintő korrupciós vádak kivizsgálása terén”. A jelentés ezenkívül az előző évi jelentésben foglaltakhoz hasonlóan hangsúlyozta, hogy „a független felügyeleti mechanizmusok elégtelensége, valamint a politika és egyes nemzeti vállalkozások szoros összefonódása előmozdítja a korrupciót”. A jelentés megjegyezte, hogy a politikai pártok finanszírozása, vagyonyilatkozatai és lobbitevékenysége nem átlátható.

Az átláthatóság megfigyelésével foglalkozó szervezetek megjegyezték, hogy továbbra is aggodalomra ad okot, hogy 2021 áprilisában több milliárd dollárnyi állami vagyon került át az egyetemek kezelésével megbízott 32 „közérdekű vagyonkezelő alapítványhoz”.

A korrupcióellenes civil szervezetek ezenkívül sérelmezték egy koncessziós pályázat eredményét, amelyet a kormány május 6-án hirdetett ki, és amely az ország autópálya-hálózatának üzemeltetését, kezelését és karbantartását 35 évre egy olyan konzorciumnak ítélte oda, amely kormányközeli üzletemberek tulajdonában lévő magántőkealapokból áll. A Transparency International Magyarország kijelentette, hogy a 35 évre szóló koncesszió sérti az uniós szabályokat, és aránytalanul hosszú időre megszünteti a versenyt, ezáltal pedig megfosztja a jövőbeli kormányokat annak lehetőségétől, hogy beleszóljanak az autópályák építésébe és üzemeltetésébe. Augusztus 4-én az Európai Bizottság egy európai parlamenti képviselőnek elküldött levelében közölte, hogy vizsgálatot folytat a koncessziós szerződés tárgyában annak megállapítása érdekében, hogy az ellentétes-e az uniós joggal.

Korrupció: A korrupcióellenes civil szervezetek azt állították, hogy a kormány korrupt és részrehajló módon osztja szét a kormányzati és az uniós forrásokat. A Korrupciókutató Központ Budapest egy márciusi tanulmányában megállapította, hogy a 2011–2021 közötti időszakban az uniós finanszírozású közbeszerzések több mint 20%-át 42 olyan cég nyerte el, amelyek a kormányhoz szorosan kötődő 12 vállalkozó tulajdonában voltak. A jelentés azt is megállapította, hogy 2020-ban – amely a Covid19-világjárvány miatt sok vállalkozás számára különösen nehéz év volt – az említett néhány vállalkozó nyerte el az uniós finanszírozású közbeszerzési pályázatok közel egyharmadát.

A június 8-án kiadott 2021. évi jelentésében az Európai Csalás Elleni Hivatal (OLAF) 26 olyan potenciális csalásról tesz említést az országban, amelyek kapcsolatba hozhatók az uniós fejlesztési alapokból 2017 és 2021 között átvett összegekkel. Az OLAF azt javasolta, hogy a kormány fizesse vissza a 2017 és 2021 közötti időszakban átvett összegek 0,7%-át, ami az uniós átlag háromszorosának felelt meg. A megfigyelők megjegyezték, hogy korlátozott erőforrásai miatt az OLAF csak a töredékét tudta megvizsgálni annak a több tízezer uniós esetnek, amelyben uniós forrásokat fizettek ki a tagállamoknak.

Április 5-én Ursula von der Leyen, az Európai Bizottság elnöke bejelentette, hogy az Európai Bizottság megindította Magyarországgal szemben a jogállamisági mechanizmust (az uniós költségvetés védelmét szolgáló általános feltételrendszerről szóló rendelet szerint) az uniós források felhasználásával kapcsolatos korrupciós aggályok miatt. A kormánynak április 27-én elküldött levelében az Európai Bizottság állítólag megemlítette, hogy rendszerszerű szabálytalanságok tapasztalhatók az uniós források kormány általi elosztásával kapcsolatban, és többek között említést tett egy 44 millió EUR (47 millió USD) összegű közvilágítási projektről, amelyet egy olyan cég valósított meg, amelynek Orbán Viktor miniszterelnök veje a társtulajdonosa.

Szeptember 18-án az Európai Bizottság javasolta, hogy a demokrácia eróziója és az uniós pénzekkel kapcsolatos feltételezett visszaélések miatti aggályokra tekintettel a Magyarországnak nyújtott támogatásból függeszzenek fel 7,5 milliárd EUR-t (8 milliárd USD-t). Októberben és novemberben Magyarország több jogszabályt is elfogadott az Európai Bizottság aggályainak a kezelése céljából, többek között létrehozott egy új hatóságot – az Integritás Hatóságot –, a korrupciós ügyekben új jogorvoslati eljárást vezetett be, és új szabályokat fogadott el a vagyonynyilatkozatokra vonatkozóan. November 30-án a Bizottság úgy értékelte, hogy Magyarország nem ért el kellő eredményt a tárgyalások során elfogadott 17 korrekciós intézkedés végrehajtásával kapcsolatban, és továbbra is fenntartotta a javaslatát, amely szerint a 2021–2027-es uniós költségvetésből származó összegekből fel kell függeszteni 7,5 milliárd EUR (8 milliárd USD) kifizetését. December 12-én az Európai Tanács jóváhagyta az Európai Bizottságnak a pénzeszközök visszatartására vonatkozó ajánlását, de a

visszatartott összeget 6,3 milliárd EUR-ra (6,7 milliárd USD-ra) csökkentette. Magyarország több korrupcióellenes és jogállamisági reform végrehajtását vállalta annak érdekében, hogy hozzáférjen ezekhez a pénzeszközökhöz, valamint a Helyreállítási és Rezilienciaépítési Alapból származó 5,8 milliárd EUR-hoz (6,2 milliárd USD-hoz).

5. rész: A nemzetközi szervezetek és a civil szervezetek által az állítólagos emberi jogi jogsértések tárgyában indított vizsgálatokkal kapcsolatos kormányzati magatartás

A belföldi és a nemzetközi emberi jogi csoportok működésére a finanszírozásukat érintő kormányzati korlátozások vonatkoztak. A kormányzati tisztviselők általában nem voltak együttműködők, és nem foglalkoztak érdemben az említett szervezetek véleményével.

2021-ben a kormány elfogadott egy jogszabályt, amely megbízta az ÁSZ-t, hogy évente készítsen jelentést a 20 millió Ft-ot (66 000 USD-t) meghaladó éves költségvetéssel rendelkező, „a közélet befolyásolására képes” civil szervezetekről. Ez nem vonatkozik a sport- és a vallási szervezetekre, valamint a nemzeti kisebbségek szervezeteire. Májusban a civil társadalmi csoportok arról számoltak be, hogy az ÁSZ megkezdte a magánfinanszírozású civil szervezetek pénzügyi ellenőrzését, melynek során tájékoztatást kért azok belső szabályzatairól, valamint számviteli és gazdálkodási gyakorlatáról.

A független civil szervezeteket gyakran olyan „politikai” szervezeteknek és „ügynököknek” nevezték, amelyek nem szolgálják a nemzeti érdekeket. Februárban a kormányközeli média olyan interjúkról készült titkos felvételeket tett közzé, amelyek a civil társadalom és a független média lejáratására irányultak. A felvételek a kormány azon állításait igyekeztek alátámasztani, hogy külföldi hatalmak és ügynökök dolgoznak a nemzeti érdekek ellen.

Az április 3-i „gyermekvédelmi” népszavazást követően a Nemzeti Választási Bizottság megbírságolt néhány olyan szervezetet, amelyek érvénytelen szavazólapok leadására szólították fel a szavazókat (lásd a 6. részt). Továbbra sem került sor az Európai Unió Bírósága által a menedékkérőknek történő segítségnyújtás büntetendővé nyilvánítása tárgyában hozott határozat végrehajtására (lásd a 2.e. részt).

A Norvég Alapból származó források elosztásával kapcsolatban Norvégiával fennálló nézeteltérése miatt a kormány júniusban megakadályozta, hogy az Európai Gazdasági Térség közös nyilatkozatot fogadjon el. Magyarország elesett az Alap 2014-2021-es ciklusában neki szánt 255 millió USD-tól, amikor megtagadta a civil szervezeteknek elkülönített 12 millió USD szétosztását. A *2022. évi jogállamisági jelentés* megjegyezte, hogy a civil társadalom

forrásainak közel 40%-a közfinanszírozásból származik, amely az érdekelt felek szerint politikailag elfogult a független szervezetekkel szemben.

Az emberi jogok tiszteletben tartásával foglalkozó állami szervek: Az alkotmány és a törvény egységes rendszert alakított ki az Alapvető Jogok Biztosának Hivatala formájában (ombudsman). Az ombudsmannak két helyettese van: az egyik a nemzeti kisebbségek jogaival foglalkozik, a másik pedig a jövő nemzedékek érdekeinek védelmével (a környezetvédelemmel). Az ombudsmant a köztársasági elnök jelöli, és a parlament választja meg kétharmados többséggel. Az ombudsman csak a parlamentnek tartozik felelősséggel, és eljárást indíthat az állampolgárok jogainak a hatóságok, valamint a közszolgáltatásokat nyújtó szervezetek visszaéléseivel szemben történő megvédése érdekében. Az alkotmány úgy rendelkezik, hogy az ombudsman kérelmezheti az Alkotmánybíróságnál a jogszabályok felülvizsgálatát. Az ombudsman ajánlásai azonban nem kötelező erejűek. Ezenkívül az ombudsman felel az elektronikusan benyújtott közérdekű bejelentések, így például az állami korrupcióra vonatkozó bejelentések összegyűjtéséért is, valamint működteti a kínzás megakadályozására szolgáló nemzeti megelőző mechanizmust.

A Nemzeti Emberi Jogi Intézmények Világszövetsége májusban egy próbaidőszakot követően szavazati jog nélküli megfigyelői státuszba sorolta vissza az ombudsmant, mivel nem tett tanúbizonyságot a függetlenségéről, és nem foglalkozott megfelelően az emberi jogokhoz, a sajtószabadsághoz és az igazságszolgáltatáshoz kapcsolódó kérdésekkel, illetve azokkal kapcsolatban nem fordult az Alkotmánybírósághoz. 2021 januárjától az ombudsman vette át a megszüntetett Egyenlő Bánásmód Hatóság – az egyenlő bánásmód és a megkülönböztetésmentesség elveinek betartását biztosító közigazgatási szerv – feladatait és funkcióit.

6. rész: Diszkrimináció és társadalmi visszaélések

Nők

Nemi erőszak és kapcsolati erőszak: Bár „nemi erőszak” néven nincs bűncselekmény, két azzal egyenértékű bűncselekmény létezik: a szexuális kényszerítés és a szexuális erőszak. Az e bűncselekmények formájában meghatározott nemi erőszak az áldozat nemétől függetlenül jogellenes, a házastárs ellen elkövetett nemi erőszakot is beleértve. Ezek a bűncselekmények magukban foglalják az akaratnyilvánításra képtelen személyek kihasználását is. A szexuális kényszerítés és a szexuális erőszak egy évtől a minősített esetekben akár 15 évig terjedő szabadságvesztéssel is büntethető.

A büntető törvénykönyv külön bűncselekmény-kategóriaként határozza meg a „kapcsolati erőszakot” (családon belüli erőszakot). A jogszabályok a bántalmazást (könnyű testi sértést) három évig terjedő szabadságvesztéssel, a súlyos testi sértést, a személyi szabadság megsértését és a kényszerítést pedig egytől öt évig terjedő szabadságvesztéssel rendelik büntetni, ha azt a meghatározott személyi kör ellen követik el.

A törvény értelmében a helyszínrre családon belüli erőszak miatt kihívott rendőrök azonnali hatályú, három napig érvényes távoltartási határozatot hozhatnak a feljelentés helyett, a bíróságok pedig polgári jogi ügyekben 60 napos, megelőzési célú távoltartási végzést adhatnak ki, amelyet nem lehet meghosszabbítani.

A nőjogi csoportok nyilatkozatai szerint a kapcsolati erőszakkal összefüggésben az állam nem tett kellő erőfeszítéseket a megelőzés, az áldozatok védelme és az elkövetők bíróság elé állítása érdekében.

Februárban a helyi média arról számolt be, hogy az élettársa fizikailag bántalmazott, megkéselt és megvakított egy 23 éves kecskeméti nőt. A nőt később egy menedékhelyre szállították, az ügyészség pedig emberölés kísérlete miatt vádat emelt a férfi ellen.

Szexuális zaklatás: A jog értelmében a szexuális jellegű zaklatás sérti az egyenlő bánásmód alapelvét, azonban nem minősül bűncselekménynek.

Reproduktív jogok: Nem érkeztek beszámolók arról, hogy a hatóságok kényszerű abortuszt vagy sterilizálást alkalmaztak volna.

Bár rendelkezésre álltak fogamzásgátlók, az állami egészségügy nem finanszírozta őket, ezért a szegénységben élő marginalizált csoportok – köztük a roma nők – csak korlátozott mértékben fértek hozzá azokhoz. Családtervezési célú sterilizálás csak olyan személyek esetében fordult elő, akik 40 évnél idősebbek voltak, vagy már volt három biológiai gyermekük.

A jogszabályok június 30-tól megtiltották a magánklinikáknak, hogy asszisztált reprodukciós eljárásokat/termékenységi kezeléseket végezzenek. A három megmaradt magánklinika közül egyet átvett az állam, kettőt pedig engedély hiányában bezártak. Nyolc másik intézetet az állam már 2019-ben megvásárolt. A kormány mindezt azzal indokolta, hogy növelni kívánja az ország általános termékenységi arányszámát. Az államilag támogatott asszisztált reprodukciós kezelések (mesterséges megtermékenyítés és in vitro megtermékenyítés) elsősorban olyan heteroszexuális házaspárok támogatására irányultak, akiknek nehézséget okozott a természetes úton történő fogantatás. Az LMBTQI+ civil szervezetek kijelentették, hogy az asszisztált reprodukciós technológiákhoz való hozzáférés rendszere az azonos nemű párokkal szemben diszkriminatív

tekinthető, mivel a leszbikus kapcsolatban élő nők nem vehetnek részt IVF-kezelésben.

A kormány államilag finanszírozott menedékhelyeket és segélyvonalat tartott fenn a bűncselekmények – többek között a nők elleni szexuális erőszak – áldozatai számára, ezek azonban nem nyújtottak speciális segítséget vagy szexuális, illetve reprodukzív egészségügyi szolgáltatásokat az érintetteknek.

Diszkrimináció: A jogszabályok azonos jogállást és jogokat biztosítanak a nők és a férfiak számára. Az „egyenlő munkáért egyenlő bért” alapelv betartása nem kötelező. A nőjogi csoportok sérelmezték, hogy nem áll rendelkezésre a nők és a férfiak közötti egyenlőség előmozdítására irányuló átfogó nemzeti stratégia és állami cselekvési terv.

Rendszerszintű faji vagy etnikai erőszak és megkülönböztetés

A törvény tiltja az etnikai hovatartozáson alapuló megkülönböztetést, és büntetendővé nyilvánítja a faji, etnikai vagy egyéb csoportok tagjaival szembeni sértő magatartást, illetve vélt vagy valós fenyegetést. A hátrányos megkülönböztetés nyomon követéséért az ombudsmani hivatal felel. A gyűlölet-bűncselekmény egy külön bűncselekménytípus. A gyűlölet-bűncselekményekről nem álltak rendelkezésre hivatalos statisztikák, és a civil szervezetek arról számoltak be, hogy a hatóságok vonakodtak attól, hogy az incidenseket gyűlölet-bűncselekménynek minősítsék.

Az ország legnagyobb létszámú etnikai kisebbségi csoportját a roma közösség alkotja. A legutóbbi, 2011. évi népszámlálás során körülbelül 315 000 fő (a teljes népesség 3%-a) jelölte meg magát romának. Egy, a Debreceni Egyetem által 2018-ban kiadott tanulmány becslése szerint azonban 876 000 roma él az országban, ami a népességnek körülbelül a 9%-át jelenti. Az országban körülbelül 1300 olyan ténylegesen szegregált település volt, ahol a lakosság többségét romák alkották, és a roma civil társadalmi csoportok arról számoltak be, hogy a roma gyermekek iskolai szegregációja továbbra is problémát jelentett, annak ellenére, hogy azt tiltják a jogszabályok. A helyi média januárban arról számolt be, hogy az Európai Bizottság több mint 1,7 milliárd Ft-ot (5,4 millió USD-t) vont vissza a nyíregyházi önkormányzattól egy roma társadalmi reintegrációs projekttel összefüggésben. Az önkormányzat 2017-ben részesült uniós támogatásban a város szélén élő mintegy 200 helyi roma lakos szegregációjának a megszüntetése céljából. Az Európai Bizottság megállapította, hogy Nyíregyháza helyi önkormányzata ehelyett arra használta fel az uniós támogatást, hogy a roma családokat egy másik szegény külvárosi területre költöztesse, ami ellentétes a projekt céljaival és az uniós értékekkel.

Márciusban 15 helyi civil szervezet kérelmet nyújtott be az Európai Bizottsághoz, hogy vizsgálja meg, hogy nem áll-e fenn összeférhetetlenség a Magyar Máltai Szeretetszolgálatnak a roma integrációra szánt pénzeszközök elosztásában betöltött kizárólagos szerepével kapcsolatban, tekintve, hogy a szervezet vezetője egyben a kormány roma felzárkóztatási stratégiájáért felelős miniszterelnöki biztos is.

Júliusban arról számoltak be, hogy az EJEB ítélete szerint a kormány megsértette egy roma férfi emberi jogait, amikor 2014-ben rendőrségi őrizetbe vették. A férfi tanúvallomása szerint a rendőrök nagyon szorosan bilincseltek meg, ezt követően pedig többször megütötték, könnygázt fújtak rá, és rasszista sértésekkel illették. A férfi feljelentést tett a hatóságoknál, de a rendőr elleni eljárást megszüntették. Az EJEB a felperes javára döntött, és 19 500 EUR (20 865 USD) nem vagyoni kártérítés megfizetésére kötelezte az államot.

A Magyar Labdarúgó Szövetség októberben négy mérkőzésre felfüggesztette Ricardo Monizt, Zalaegerszeg labdarúgócsapatának holland edzőjét amiatt, hogy tiltakozott az ellenfél szurkolóinak rasszista magatartása ellen, akik az egyik mérkőzésen majomhangokat adtak ki, amelyek Moniz játékosai felé irányultak.

A törvény biztosítja a nemzetiségek kulturális autonómiáját (a „nemzetiségek” a „kisebbségek” kifejezést váltotta fel), továbbá elismeri a történelmi hagyományok, a nyelv és a kultúra ápolásának és gyarapításának jogát, valamint az oktatással kapcsolatos jogokat. Az Országos Roma Önkormányzat nem választott olyan jelöltet, aki szavazati joggal nem rendelkező nemzetiségi szószólóként képviselte volna a roma közösséget a parlamentben (lásd a 3. részt is).

Gyermekek

Születési anyakönyvezés: Egy gyermek akkor kapja meg a magyar állampolgárságot, ha egyik szülője magyar állampolgár. A születéseket azonnal rögzítik a nyilvántartásban. A civil szervezetek kiemelték, hogy a jog csak részleges garanciákat biztosít a születéskor keletkező hontalansággal szemben, mivel a külföldi szülők Magyarországon született gyermekeinek születési anyakönyvi kivonatán azt tüntetik fel, hogy a gyermek ismeretlen állampolgárságú. Ezenkívül a civil szervezetek kijelentették, hogy a hontalan szülőktől vagy olyan nem magyar állampolgár szülőktől született gyermekek, akik nem tudják továbbadni az állampolgárságukat a gyermekeiknek, néhány esetben hontalannak születtek, és továbbra is azok maradtak.

Oktatás: Bár a jog rendelkezik a három és 16 éves kor közötti ingyenes és kötelező oktatásról, valamint tiltja az iskolai szegregációt, a civil szervezetek a

roma gyermekek iskolai szegregációjáról számoltak be, valamint arról, hogy a roma gyermekeket gyakran tévesen mentális zavarokkal diagnosztizálják. 2016-ban az Európai Bizottság kötelezettségszegési eljárást indított azon aggályok miatt, hogy a roma gyermekek aránytalanul felülreprezentáltak az értelmi fogyatékossgal élő gyermekek oktatásával foglalkozó szegregált iskolákban, valamint hogy a többség által látogatott iskolákban jelentős mértékű szegregált oktatás tapasztalható. 2021-ben az Európai Bizottság kötelezettségszegési eljárást indított az ország ellen arra hivatkozva, hogy „nemzeti jogszabályai nem felelnek meg teljes mértékben a faji vagy etnikai származáson alapuló megkülönböztetést tiltó uniós szabályoknak”.

A civil szervezetek ezenkívül úgy vélték, hogy az iskolai szegregáció, valamint az, hogy a tanköteles kort 2011-ben 18-ról 16 évre csökkentették, szintén hozzájárult a lemorzsolódás magas arányához. Az Eötvös Loránd Kutatási Hálózat Közgazdaságtudományi Intézetének *A közoktatás indikátorrendszere 2021* című tanulmánya szerint 2010 és 2020 között 10,8%-ról 12,1%-ra nőtt a korai iskolaelhagyók átlagos aránya. A legnagyobb roma népességgel rendelkező megyékben, Nógrádban, Borsod-Abaúj-Zemplénben és Baranyában a lemorzsolódók aránya 30, 20, illetve 20% volt, szemben a fővárosban tapasztalt 2,5%-kal.

Gyermekbántalmazás: A gyermekbántalmazás elleni küzdelem keretében „gyermekvédelmi jelzőrendszert” vezettek be a gyermekekre nézve veszélyt jelentő helyzetek felismerése és megelőzése érdekében; rendőrségi és bírósági intézkedésekre, valamint távoltartási végzések alkalmazására került sor; szükségszállást biztosítottak az anyáknak és gyermekeiknek; valamint eltávolították a gyermekeket az otthonukból, ha azt veszélyesnek ítélték. A jog úgy rendelkezik, hogy ha egy szülő a jelzőrendszer keretében nem „működik együtt” az orvosokkal, a védőnőkkel, a pedagógusokkal vagy a családsegítőkkal, az automatikusan súlyosan gondatlan veszélyeztetésnek minősül, akkor is, ha semmilyen más jel nem utal gondatlanságra vagy veszélyeztetésre.

Májusban a helyi média arról számolt be, hogy egy 46 éves aszói férfi álmukban megölte a nála vendégeskedő 14 és 16 éves gyermekeit. A beszámolókat szerint az elvált apa többször is halálosan megfenyegette a családját. Nőjogi csoportok bíralták azokat a szabályokat, amelyek lehetővé tették, hogy egy korábban erőszakos és bántalmazó magatartást tanúsító személy közös szülői felügyeletet gyakorolhasson.

Gyermek-, korai és kényszerházasságok: A jog szerint a házasságkötés alsó korhatára 18 év. A Szociális és Gyámhivatal engedélyt adhat a 16-18 éves személyek házasságkötésére. Döntésük meghozatala során a gyámhivatalok figyelembe veszik, hogy a lány terhes-e. A gyermekházasság magyarországi –

többek között a roma közösségen belüli – elterjedtségére vonatkozóan csak korlátozott mennyiségű adat állt rendelkezésre.

A gyermekek szexuális kizsákmányolása: A jog tiltja a gyermekpornográfiát. A gyermekek ellen elkövetett szexuális bűncselekmények nem évülnek el. A kormány általában érvényt szerzett a jogszabályoknak. A közös megegyezésen alapuló szexuális kapcsolat alsó korhatára 12 év, amennyiben az idősebb partner legfeljebb 18 éves. Az a 18 éven felüli személy, aki 12–14 év közötti kiskorúval létesít szexuális kapcsolatot, egytől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntethető. A törvény értelmében a kiskorúak ellen elkövetett nemi erőszak büntettnek minősül, amely öttől tíz évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő, ha az áldozat 12 évnél fiatalabb. A törvény szerint nem indítható büntetőeljárás a kereskedelmi célú szexuális kizsákmányolás áldozatául esett kiskorúakkal szemben. A kiskorúak üzletszerű szexuális kapcsolatok céljából történő közvetítése és a gyermekek kereskedelmi célú szexuális kizsákmányolása kettőtől nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

Intézetben nevelt gyermekek: 2020-ban az ENSZ Gyermekjogi Bizottságának jelentése aggályosnak találta, hogy milyen sok gyermek él intézetben, köztük 300 három év alatti gyermek is. Az UNICEF Magyarország szerint körülbelül 23 000 gyermek élt állami gondozásban. A romákat támogató civil szervezetek megjegyezték, hogy az állami intézményekben gondozott gyermekek különösen ki vannak téve az emberkereskedelem és a kereskedelmi célú szexuális kizsákmányolás veszélyének, továbbá kifogásolták, hogy az emberkereskedelem gyermekáldozatainak nem nyújtanak külön segítséget. A szakértők azt is megjegyezték, hogy a fogyatékossgal élő gyermekek – akik gyakran kirekesztődnek a társadalomból, valamint ki vannak téve a rossz bánásmód és a bántalmazás veszélyének – nagy arányban kerülnek intézetbe.

Antiszemitizmus

A 2011. évi népszámlálás szerint 10 965 fő jelölte meg vallásának a judaizmust. A Zsidó Világkongresszus becslései szerint a zsidó lakosság lélekszáma 35 000 és 120 000 közé tehető. Egy 2021 novemberében közzétett felmérés szerint a polgárok 42%-a vall antiszemita nézeteket, ami a harmadik legmagasabb arány az EU-ban.

Augusztusban Orbán Viktor miniszterelnök egy Romániában tartott beszédében kijelentette, hogy „egymással hajlandóak vagyunk keveredni, de nem akarunk kevert fajúvá válni”, ami reakciókat váltott ki a zsidó vezetők és csoportok részéről. A Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetségének (Mazsihisz) elnöke megjegyezte, hogy a beszéd veszélybe sodorta a zsidó közösség biztonságát, Köves Slomó, az Egységes Magyarországi Izraelita Hitközség főrabbija pedig úgy nyilatkozott, hogy „kifejezetten szerencsétlen szóhasználat

fajokról meg fajok keveredéséről beszélni”. A beszédet követően a Mazsihisz logójával ellátott, a következő szöveget tartalmazó plakátok jelentek meg Budapesten: „Csak két faj van: zsidó és gój”. A Mazsihisz közölte, hogy semmi köze nincs a plakátokhoz, és hogy feljelentést fog tenni.

Augusztusban a szélsőjobboldali Mi Hazánk párt Dúró Dóra – a párt országgyűlési képviselője és elnökhelyettese – parlamenti irodájában felavatott egy Horthy Miklós kormányzót – az 1930-as évek végén a náci párttal szövetségre lépő vezetőt – ábrázoló mellszobrot. A szoboravatáson Dúró „gazdasági, kulturális és oktatási sikertörténetként” méltatta a 24 évig tartó Horthy-korszakot, és hozzátette, hogy „fontosabb, hogy [Horthy] mit tett a magyarságért, mint az, hogy mondjuk hogyan viszonyult a zsidósághoz”. Az ellenzéki Demokratikus Koalíció párt kijelentette, hogy „náciknak nincs helyük a parlamentben”, a Mazsihisz pedig úgy fogalmazott, hogy „nincs helye egy olyan ember szobrának, akinek a regnálása alatt emberek százazreit fosztották meg alapvető emberi jogaiktól, aki százazrek tragikus haláláért felelős, és aki az ország történetének egyik legnagyobb katasztrófájába kormányozta hazánkat”.

Februárban a rendőri tiltás ellenére a szélsőjobboldali és a neonáci csoportok megemlékeztek a magyar és a német csapatok által 1945. február 11-én, Budapest szovjet Vörös Hadsereg általi ostroma alatt megvalósított kitörési kísérletről. Szintén februárban a Mi Hazánk támogatóinak részvételével Budapesten fáklyás megemlékezést tartottak Horthy Miklós egykori kormányzó tiszteletére. A „Sorsok Háza” múzeum projektje – amely a holokauszt magyarországi történetét volt hivatott dokumentálni – továbbra sem haladt előre, mivel nemzetközi és hazai holokauszt-szakértők aggályosnak találták, hogy a múzeum koncepciója – amely elsősorban azokat a magyarokat helyezi előtérbe, akik a holokauszt idején segítettek a zsidók elrejtésében – elhalványítaná a második világháborús magyar vezetők és az állampolgárok szerepét abban, hogy a magyar zsidók százazrei váltak a holokauszt áldozatává.

Áprilisban mintegy 25 sírt rongáltak meg a budakeszi zsidó temetőben, melynek során több sírkő eltűnt vagy megrongálódott. A Pest megyei rendőrség nyomozást folytatott az ügyben, a Mazsihisz pedig helyi önkéntesek segítségével szervezte meg a helyreállítási munkálatokat.

Májusban felvétel készült négy fiatalemberről, ahogy náci tisztelgés és „Heil Hitler” kiáltás kíséretében szeméttel dobálták meg és levizelték a budapesti Dohány utcai zsinagógát.

Augusztusban az MTK labdarúgóklub Szeged elleni mérkőzését követően néhány szurkoló „zsidóbűnözésről” énekelt. Szintén augusztusban egy budapesti zsinagóga falára valaki horogkeresztet festett, az épület liftjébe pedig odaírta az SS rövidítést és az AH monogramot – feltehetően Adolf Hitlerre

utalva. A rendőrség letartóztatott egy 48 éves budapesti férfit, aki beismerte a bűncselekmény elkövetését. Az igazságügyi miniszter elítélte a zsinagóga elleni támadást.

Emberkereskedelem

Lásd az amerikai külügyminisztérium emberkereskedelemről szóló éves jelentését (*Trafficking in Persons Report*) a <https://www.state.gov/trafficking-in-persons-report/> weboldalon.

A szexuális irányultságon, a nemi identitáson, a nemi önkifejezésen vagy a nemi jellegén alapuló erőszakos cselekedetek, kriminalizáció és egyéb visszaélések

Kriminalizáció: A jogszabályok nem tiltják az azonos nemű felnőttek közötti, beleegyezésen alapuló szexuális kapcsolatot. Nincsenek olyan – például az erkölcstelenségről vagy a nem megengedett helyen való lézengésről szóló – jogszabályok, amelyeket aránytalan mértékben alkalmaztak volna az LMBTQI+ személyek esetében.

Az LMBTQI+ személyekkel szembeni erőszak: Az állam nem követett el erőszakot az LMBTQI+ közösséghez tartozó vagy az ilyen visszaélésekről beszámoló személyek ellen, és nem tűrte el az ilyen jellegű magatartást, továbbá büntetőeljárás alá vonta és megbüntette az állami és a nem állami szereplők által elkövetett visszaélésekben részt vevő személyeket. Márciusban a Pesti Központi Kerületi Bíróság egy év nyolc hónap – két évre felfüggesztett – szabadságvesztésre ítélt egy férfit, amiért 2021 júliusában Budapesten verbálisan sértegetett és fizikailag bántalmazott egy kéz a kézben sétáló leszbikus párt. A Háttér Társaság – egy LMBTQI+ szervezet – arról számolt be, hogy 2021-ben 18 személy fordult a jogsegélyszolgálatához arra hivatkozva, hogy gyűlölet-bűncselekmény áldozatává vált, szemben 2020-ban jelentkező 10 fővel.

Diszkrimináció: A jog tiltja a szexuális beállítottságon alapuló hátrányos megkülönböztetést. Ezenkívül a jogszabályok tiltják a gyűlöletbeszéd bizonyos formáit, és súlyosabb büntetést írnak elő az LMBTQI+ közösség tagjai ellen elkövetett erőszakért. A vagyoni és nem vagyoni kártérítés lehetőségét a polgári peres eljárás biztosítja. Ezenkívül az Alkotmánybíróság is lehetőségeket biztosít az állítólagosan megkülönböztető jogszabályok megtámadására.

A nemi hovatartozás jogi elismerésének a lehetősége: A törvény tiltja, hogy a transznemű vagy interszexuális személyek megváltoztassák a születésükkor megállapított nemüket a jogi és a személyazonosító okmányaikban, ennél fogva

semmilyen mechanizmus nem áll rendelkezésre a nemi hovatartozás jogi elismerésére.

Kifejezetten az LMBTQI+ személyeket célzó, kötelező vagy kényszerítő jellegű orvosi vagy pszichológiai gyakorlatok: A Háttér LMBTQI+ szervezet beszámolója szerint egy 2021-ben elvégzett kutatás alapján majdnem minden 10. LMBTQI+ személy arról számolt be, hogy átesett valamilyen „konverziós terápián”.

A véleménynyilvánítás, az egyesülés és a békés gyülekezés szabadságának a korlátozása: Az április 3-i „gyermekvédelmi” népszavazás, amelyet a kormány az LMBTQI+ témák „népszerűsítését” vagy „ábrázolását” megtiltó törvény elfogadása után kezdeményezett, mind a négy kérdésben „érvénytelen” eredményt hozott. A szavazókat arról kérdezték, hogy mit gondolnak az LMBTQI+ témák iskolai oktatásának a korlátozásáról. A népszavazási kampány során az LMBTQI+ csoportok felszólították a szavazókat, hogy tiltakozásuk jeléül adjanak le érvénytelen szavazólapokat. Az érvényes szavazatok aránya 47-48% között mozgott (az 50%-os érvényességi küszöb alatt), az érvényes szavazólapokon azonban a választók 92-96%-ban támogatták a kormány álláspontját. Az ODIHR választási megfigyelőinek végleges jelentése megjegyezte, hogy „az április 3-i népszavazás jogi hatása nem volt egyértelmű, mivel a népszavazásra bocsátott kérdések jogszabályi alapját képező törvény már hatályban volt, ami ellentétes a bevált nemzetközi gyakorlattal”.

Áprilisban a Nemzeti Választási Bizottság 16 civil szervezetre egyenként 176 000 Ft (500 USD) összegű, az Amnesty International Magyarországra és a Háttér Társaságra pedig további 3 millió Ft (8600 USD) összegű bírságot szabott ki amiatt, hogy arra buzdították a választókat, hogy érvénytelen szavazatot adjanak le a népszavazáson. A civil szervezetek fellebbeztek az említett határozatok ellen. A Kúria ötből három ügyben a Választási Bizottság által megbírságolt 16 civil szervezet javára döntött, az Amnesty International Magyarországra és a Háttér Társaságra kiszabott két bírságot azonban helybenhagyta.

Júliusban az Európai Bizottság a „gyermekvédelmi” törvénnyel összefüggésben eljárást indított az ország ellen az Európai Bíróság előtt arra hivatkozva, hogy a kiskorúak LMBTQI+ tartalmakhoz való hozzáféréseinek korlátozása, valamint az, hogy egy LMBTQI+ vonatkozású gyermekkönyvvel kapcsolatban felelősségkizáró nyilatkozat feltüntetését írták elő, diszkriminatívnak minősül, továbbá sérti az emberi méltóságot és a véleménynyilvánítás szabadságát.

Februárban a Fővárosi Ítéltábla megállapította, hogy a kormányközeli Magyar Nemzet nem sértette meg a „Meseország mindenkié” című gyermekkönyvet kiadó Labrisz Leszbikus Egyesület jó hírnevét azzal, hogy pedofil szervezetnek

bélyegezte. Novemberben a Kúria helybenhagyta ezt a határozatot, melynek során azzal érvelt, hogy a szólásszabadság szükségtelen és aránytalan korlátozását jelentené, ha szankciót alkalmazna a lappal szemben.

Márciusban a Kúria megállapította, hogy a Líra Csoport könyvesboltláncot jogtalanul bírságolták meg az azonos nemű szülőkkel rendelkező gyermekek mindennapjait bemutató „Micsoda család!” című könyv magyar fordításának a forgalmazása miatt.

Fogyatékossgal élő személyek

Az alkotmány és a törvény tiltja a testi, érzékszervi, értelmi, kommunikációs vagy pszichoszociális fogyatékkal élők diszkriminációját a munka, az oktatás, a légi és egyéb közlekedés, az egészségügyi ellátás és az állam által nyújtott egyéb szolgáltatások területén. A kormány általában hatékonyan érvényt szerzett a jogszabályoknak. Az alkotmány rendelkezése szerint a bíróság a gondnokság alatt álló fogyatékossgal élő személyeket megfoszthatja a szavazati joguktól az érintettek korlátozott szellemi képességére vonatkozóan hozott határozatában.

Nem állt rendelkezésre információ azzal kapcsolatban, hogy a középületek hány százaléka közelíthető meg akadálymentesen. A Habitat for Humanity becslései alapján a lakosságnak körülbelül az 5%-a élt fogyatékossgal, amelyek fele testi fogyatékossgal volt. A Habitat for Humanity úgy nyilatkozott, hogy 2020-ban körülbelül 40 000 fő élt nagyobb, 50 fő feletti befogadóképességű intézményekben, és e személyeknek az egynegyede értelmi fogyatékos volt.

Márciusban közzétett megállapításaiban az ENSZ fogyatékossgal élő személyek jogaival foglalkozó bizottsága aggodalmát fejezte ki amiatt, hogy a fogyatékossgal élő személyek számára a fogyatékossgal miatt nem áll rendelkezésre olyan mechanizmus, melynek segítségével autonóm döntéseket hozhatnának. A bizottság hangsúlyozta annak fontosságát is, hogy a fogyatékossgal élő személyek számára állami támogatást kell nyújtani ahhoz, hogy önállóan és másokkal egyenrangúan élhessenek a közösségben, függetlenül attól, hogy milyen jellegű fogyatékossgal rendelkeznek.

A Fővárosi Ítéltábla egy áprilisi jogerős ítéletében megállapította, hogy az állam megsértette egyes súlyosan és halmozottan fogyatékos személyek és gondozóik emberi méltóságát, magánélethez való jogát és egyenlő bánásmódhoz való jogát azzal, hogy nem biztosította számukra a megfelelő ellátást.

Augusztusban a Mozgáskorlátozottak Egyesületeinek Országos Szövetsége kijelentette, hogy az energiaárak emelkedése veszélybe sodorta 600 000 fogyatékossgal élő személy és azok családjainak a biztonságát, valamint az

őket ellátó intézmények működését. Ezenkívül megemlítette, hogy a mozgáskorlátozottak által használt számos eszköz – így például a lélegeztetőgépek, az emelőszerkezetek, a különböző stimulátorok és okoseszközök – működtetéséhez jelentős mennyiségű energiára van szükség.

A fogyatékossgal élő gyermekek többségét kizárták a hagyományos oktatásból, és vagy otthon tanították őket, vagy valamilyen intézetben részesültek oktatásban.

Társadalmi erőszak és a diszkrimináció egyéb formái

A miniszterelnök, más kormányzati vezetők és a kormányközeli média rendszeresen olyan kifejezéseket használt a „keresztény Európa” védelmében, amelyeket sokan muszlimellenesnek tartottak, és amelyek különösen a muszlim migránsokra és menekültekre irányultak. Semjén Zsolt miniszterelnök-helyettes egy március 1-jei kampánybeszédében különbséget tett a közel-keleti muszlim migránsok és az ukrán menekültek között, és kijelentette, hogy míg előbbiek a nemzetállamok megsemmisítésére irányuló uniós összeesküvés részét képezik, utóbbiak integrálódhatnak az országba. A Policy Solutions politikai kutatóintézet tanulmánya szerint a megkérdezettek 55% „nagyon rosszul” vagy „rosszul” érezné magát, ha muszlim szomszédja lenne. A muszlim szervezetek nem gyűjtöttek adatokat a muszlimellenes gyűlöletről, de arról számoltak be, hogy gyakoriak a szóbeli sértegetések, és azt állították, hogy a lakosság többsége gyanakvással tekint a muszlimokra.

7. rész: Munkavállalói jogok

a. Az egyesülés szabadsága és a kollektív tárgyaláshoz való jog

A munka törvénykönyve biztosítja a munkavállalók arra vonatkozó jogát, hogy előzetes engedély nélkül független szakszervezeteket alakítsanak, illetve független szakszervezetekhez csatlakozzanak, és hogy tevékenységüket külső beavatkozás nélkül végezzék, azonban a szakszervezetek úgy vélték, hogy a nyilvántartásba vétel követelményei aránytalanok. A munka törvénykönyve tiltja azokat a munkavállalói magatartásokat, amelyek veszélyeztethetik a munkáltató hírnevét vagy jogos gazdasági és szervezeti érdekeit, és kifejezetten biztosítja a lehetőséget a munkavállalók jogainak ezzel kapcsolatos korlátozására, ideértve azt a jogukat is, hogy a munkaidőn kívül kifejezzék a véleményüket. A rendészeti, a honvédségi, a börtönőri, a határőri és a tűzoltói állomány tagjainak, valamint az egészségügyi dolgozóknak a kivételével a munkavállalóknak joguk van a sztrájkhoz. A közszféra egyéb területein – ideértve az oktatást és az állam által nyújtott szolgáltatásokat is – fenn kell tartani a minimális szolgáltatási szintet. A törvény biztosítja a honvédségi és a rendőri állományt képviselő szakszervezetek számára annak lehetőségét, hogy

sérelmeik jogi úton történő rendezése érdekében bírósághoz forduljanak. A törvény rendelkezik a kollektív tárgyalásokról, azonban a szakszervezetek reprezentativitására, vagyis a kollektív tárgyalásokhoz szükséges minimális taglétszámra vonatkozó követelmények túlzóak. A törvény tiltja a szakszervezet-ellenes megkülönböztetést, és rendelkezik a szakszervezeti tevékenység miatt elbocsátott dolgozók visszavételéről.

A hatóságok megítélése szerint a nélkülözhetetlen közérdekű szolgáltatásokat – így az oktatással, a tömegközlekedéssel és a telekommunikációval kapcsolatos szolgáltatásokat, valamint víz- és energiaszolgáltatást – nyújtó munkavállalók csak abban az esetben sztrájkolhatnak, ha a sztrájk alatt biztosítandó „elégséges szolgáltatás” vagy „minimumszolgáltatás” mértékéről megállapodás született. Az elégséges szolgáltatás fogalmát a bíróságok határozzák meg. Az országos szintű szakszervezetek tiltakozásukat fejezték ki a jogszabály miatt, arra hivatkozva, hogy a bíróságoknak nincs meg a kellő szakértelmük ahhoz, hogy döntést hozzanak a minimálisan szükséges szolgáltatás mértékéről, és általában meg is tagadták az ilyen ügyekben történő határozathozatalt, amivel gyakorlatilag meggátolták a sztrájkjog gyakorlását.

2020-ban a kormány elfogadott egy jogszabályt, amely súlyosan korlátozta az egészségügyi dolgozók sztrájkjogát, mivel előírta, hogy a szakszervezeteknek és a kormánynak a szakszervezetek által tervezett sztrájkokról minden egyes esetben megállapodást kell kötniük. A jogszabály továbbra is hatályban van. A kormány a légiforgalmi irányítók által 2021 júliusában meghirdetett sztrájkot is megtiltotta. Több szakszervezet is úgy döntött, hogy a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet (ILO) elé viszi az ügyet, és kérelmet nyújtottak be a kormányhoz, amelyben arra kérték, hogy tárgyaljon a légiforgalmi irányítókkal. Februárban a kormány rendeletet fogadott el, amelyben rögzítette, hogy a pedagógusok sztrájkja alatt biztosítani kell a gyermekek iskolai felügyeletét. A pedagógus-szakszervezetek azt állították, hogy a rendelet lehetetlenné teszi számukra, hogy sztrájkoljanak, ezért megtámadták annak jogszerűségét. A Fővárosi Törvényszék elutasította a fellebbezést, a pedagógus-szakszervezetek pedig kijelentették, hogy ha az Alkotmánybíróság elutasítja a panaszukat, az EJEB-hez fognak fordulni.

Az üzleti szférában a kormány hatékonyan érvényt szerzett az egyesülési szabadságról és a kollektív tárgyalásokhoz való jogról szóló törvényeknek, a közszférában azonban a jogszabályok korlátozták a sztrájkjog gyakorlását. A szóban forgó jogszabályok megsértéséért kiszabott büntetések általában arányosak voltak a polgári jogok korlátozásáért egyéb jogszabályok alapján kiszabott szankciókkal. A jogsértőkkel szemben néhány esetben alkalmaztak szankciót. A közszféra elégséges szolgáltatásainak megállapítására irányuló közigazgatási és bírósági eljárásokat olykor hosszas késedelem jellemezte, és gyakran került sor fellebbezésre is.

A hatóságok és a munkáltatók általánosságban tiszteletben tartották az egyesülés szabadságát és a kollektív tárgyaláshoz való jogot. A szakszervezetek azt állították, hogy az ügyészek korlátozták a szakszervezeti tevékenységeket. Egyes esetekben szakszervezet-ellenes elbocsátásokról, valamint a szakszervezetek munkáltatók által történő akadályozásáról számoltak be. A beszámolók szerint előfordult a kollektív szerződések egyoldalú megszüntetése is, amit a munkáltatók néhány esetben a Covid19-világjárványból eredő pénzügyi nehézségeknek tulajdonítottak. A szakszervezetek továbbra is arról számoltak be, hogy a kormány megpróbált beavatkozni a független működésükbe.

Bár a törvény rendelkezik a szakszervezeti tevékenységük miatt elbocsátott dolgozók visszavételéről, a jogsértő elbocsátásokkal kapcsolatban indított bírósági eljárások néha több mint egy évig is eltartanak, a hatóságok pedig nem minden esetben hajtják végre a bírói ítéleteket. Az ILO júniusban aggodalmának adott hangot amiatt, hogy a jogszabályokban és a gyakorlatban is jelentős hiányosságok tapasztalhatók a szakszervezet-ellenes megkülönböztetéssel szembeni védelem, a jogszabályok által megengedett kollektív tárgyalások terjedelme, valamint a szabad és önkéntes kollektív tárgyalásokba való beavatkozás tekintetében.

b. A kényszermunka tilalma

Noha a törvény a kényszermunka minden formáját tiltja és bűncselekménnyé nyilvánítja, a kormány nem tudta hatékonyan érvényesíteni ezt az előírást, így volt példa kényszermunkára.

A kényszermunka szempontjából veszélyeztetett csoportok közé tartoznak a mélyszegénységben élők, az alulképzett fiatal felnőttek, a romák és a hajléktalanok. Férfiak és nők esetében is előfordult kényszermunka, elsősorban házi szolgálat és mezőgazdasági munka formájában. A gyermekek körében is volt példa kényszermunkára (lásd a 7.c. részt).

Lásd még az amerikai külügyminisztérium emberkereskedelemről szóló éves jelentését (*Trafficking in Persons Report*) a <https://www.state.gov/trafficking-in-persons-report/> weboldalon.

c. A gyermekmunka tilalma és a foglalkoztatás alsó korhatára

Az alkotmány tiltja a gyermekmunka legsúlyosabb formáit. A törvény tiltja a 16 évesnél fiatalabb gyermekek munkavégzését, azzal a kivétellel, hogy a 15-16 éves gyermekek az iskolai szünetek alatti alkalmi munka formájában bizonyos körülmények között munkát vállalhatnak, illetve szülői engedéllyel foglalkoztathatók a kulturális, művészi, sport- és hirdetési tevékenységek

területén. A gyermekek nem dolgozhatnak éjszakai műszakban, nem túlórázhatnak, valamint nem végezhetnek nehéz fizikai munkát. A kormány helyszíni ellenőrzéseket végzett, és hatékonyan érvényesítette az alkalmazandó jogszabályokat; a szankciók arányosak voltak a hasonló súlyos bűncselekmények esetében alkalmazott büntetésekkal. A jogsértőkkel szemben rendszeresen alkalmaztak szankciókat.

2021 végéig a Munkaügyi Felügyelőség kilenc olyan esetről számolt be, amely 15 évesnél fiatalabb gyermekek (kilenc fő) általi munkavégzéssel volt kapcsolatos. A munkaügyi hatóság ezenkívül jelentést tett 6 olyan esetről, amelyben 15-16 éves gyermekeket (6 főt) szüleik vagy gyámjuk hozzájárulása nélkül foglalkoztattak a tanév során, valamint beszámolt 5 olyan esetről, amelyben 16-18 éves gyermekeket (6 főt) foglalkoztattak szüleik vagy törvényes képviselőjük hozzájárulása nélkül. A munkaügyi hatóság megjegyezte, hogy annak köszönhetően, hogy az elmúlt években több ellenőrzést végeztek, a 15 éven felüliek körében csökkent a gyermekmunka előfordulása.

d. A foglalkoztatással vagy a foglalkozással kapcsolatos diszkrimináció

Az alkotmány és a jogszabályok tiltják a faj, nem (ideértve a terhességet is), fogyatékoság, anyanyelv, szexuális beállítottság és nemi identitás, HIV-vel vagy más fertőző betegséggel való fertőzöttség, illetve társadalmi helyzet alapján történő hátrányos megkülönböztetést. A munka törvénykönyve rendelkezik az egyenlő bánásmód elvéről. A kormány nem érvényesítette hatékonyan ezeket a rendelkezéseket. A büntetések nem voltak arányosak a polgári jogokra vonatkozó törvények szerinti szankciókkal, és azokat csak néhány esetben alkalmazták a jogsértőkkel szemben.

A megfigyelők megállapításai szerint a foglalkoztatással és a foglalkozással kapcsolatban a romákkal, a nőkkel, a fogyatékosággal élő személyekkel és az LMBTQI+ személyekkel szemben fordult elő hátrányos megkülönböztetés. A civil szervezetek szerint a nők gazdasági diszkriminációnak voltak kitéve a munka világában, különösen az 50 év feletti álláskereső, valamint a várandós és a szülési szabadságról visszatérő munkavállalók. Az ország nem írja elő az „egyenlő munkáért egyenlő bért” alapelv betartását (lásd a 6. rész nőkről szóló pontját). A Világgazdasági Fórum nemek közötti szakadékról szóló 2021. évi globális jelentése szerint a becsült munkajövedelem terén a nemek közötti különbség 4,6 százalékponttal nőtt egy év alatt. A Trenkwalder munkaerő-közvetítő és humánerőforrás-szolgáltatásokat nyújtó vállalat statisztikái szerint 2021-ben a nők bruttó átlagfizetése 16,2%-kal alacsonyabb volt, mint a férfiaké. Egy kormányrendelet értelmében minden huszonötél több főt foglalkoztató vállalkozás köteles a munkahelyek 5%-át testi vagy szellemi fogyatékosággal

élő munkavállalókkal betölteni. Bár a rendelet értelmében a fenti előírás be nem tartása pénzbírság kiszabásával jár, a fogyatékossgal élő személyek alkalmazása helyett számos munkáltató inkább kifizette a bírságot. A Nemzeti Adó- és Vámhivatal „rehabilitációs kártyákat” adott ki a fogyatékossgal élő személyeknek, ami az ilyen személyeket alkalmazó munkáltatóknak adókedvezményeket biztosított (lásd a Fogyatékossgal élő személyek című 6. részt).

e. Elfogadható munkakörülmények

A munkabérre és a munkaidőre vonatkozó jogszabályok: Az év során a nemzeti minimálbér a szegénységi küszöb alatt maradt. A törvény a hivatalos munkanapot nyolc órában állapítja meg, bár ez gazdasági ágazattól függően eltérő lehet. Minden hétnapos időszakban 48 óra pihenőidő jár a munkavállalóknak. A rendes munkahét 40 órás, a túlóráért pedig külön díjazás jár. A munka törvénykönyve a évi 400 órára korlátozza a túlórát. A törvény ezenkívül évi 10 nap fizetett munkaszüneti napot is meghatároz. A túlórát egy hároméves időszak alapján kell kiszámítani, azaz a munkavállalók csak akkor jogosultak a túlórák után fizetésre, ha egy hároméves időszak alatt átlagban több mint heti 40 órát dolgoztak. A megfigyelők megjegyezték, hogy ez a rendelkezés lehetővé teheti a munkáltatók számára, hogy elkerüljék az egy adott év során ledolgozott túlórák kifizetését azáltal, hogy a másik két évben vagy azok egyikében a teljes munkaidőnél kevesebb óraszámában kötelezik munkavégzésre a munkavállalókat, amennyiben ez azt eredményezi, hogy a hároméves időszak egészét tekintve a munkavállalók átlagos heti munkaóráinak száma legfeljebb 40 órára csökken.

A Covid19-világjárvány alatt a kormány olyan jogszabályokat fogadott el, amelyek megengedték a munkáltatók és a munkavállalók számára, hogy a szerződésben és a munkaidő beosztásával kapcsolatban mellőzzék a munka törvénykönyvének az előírásait. A szakszervezetek szerint ezek a jogszabályok alkotmányellenesek, mivel lehetővé teszik a munkáltatók számára, hogy hátrányos szerződéseket kényszerítsenek a munkavállalókra, továbbá aláássák a munkavállalók jogvédelmi eszközeit. Mivel a szakszervezetek nem jogosultak az Alkotmánybírósághoz fordulni, ellenzéki pártokat kerestek meg az alkotmányossági felülvizsgálat kérelmezése érdekében, 2020 májusában pedig panaszt nyújtottak be az ILO-hoz. Az ILO 2021. évi ajánlását követően, amely szerint az említett intézkedések hatásának korlátozása és a kollektív tárgyalások teljes körű alkalmazása érdekében párbeszédet kell folytatni a munkavállalói és a munkáltatói szervezetekkel, a kormány június 8-án eltörölte a rendeletet. A pedagógusok és a légiforgalmi irányítók sztrájkjogának korlátozása azonban továbbra is érvényben maradt.

Munkahelyi biztonság és egészségvédelem: A munkahelyi biztonságra és egészségvédelemre vonatkozó előírások a főbb iparágakban megfelelőek, és a munkahelyi biztonsági és egészségvédelmi szakértők a panaszok megválaszolása mellett aktívan azonosítják a nem biztonságos körülményeket. A kormány a járványvédelmi intézkedések beiktatása céljából 2020 márciusában módosította a meglévő munkahelyi biztonsági és egészségvédelmi előírásokat. A kormány több gazdasági ágazat működését is teljesen leállította a világjárvány alatt, ideértve többek között a turizmust, a vendéglátást és a kulturális tevékenységeket. A dolgozók továbbra is jogosultak megtagadni minden olyan feladat elvégzését, amely veszélyeztetné az egészségüket vagy a biztonságukat, anélkül, hogy ezzel az állásukat kockáztatnák; a hatóságok hatékonyan megvédték a munkavállalókat ezekben a helyzetekben.

A Technológiai és Ipari Minisztérium Munkavédelmi Irányítási Főosztályának az adatai szerint 2021-ben 21 591 sérülés és 84 haláleset történt a munkahelyeken, ami a sérülések terén enyhe, a halálesetek terén pedig 30%-os növekedést jelent 2020-hoz képest. A legtöbb sérülés a feldolgozóipar, a gyártás, a szállítás és raktározás, az egészségügyi és szociális ellátás, az oktatás és az építőipar területén történt. A legtöbb haláleset a feldolgozóipar, a gyártás, a szállítás és raktározás, a kiskereskedelem és az építőipar területén történt. A részletes ellenőrzéseket bejelentették, azonban az éves terven és a szabálytalanságok bejelentésén alapuló ellenőrzésekre, a szűrőpróbaszerű ellenőrzésekre, valamint az utóellenőrzésekre előzetes bejelentés nélkül került sor. Az előírások megsértése esetén bírságokat, felfüggesztést, eltiltást és a szabálytalanságok megszüntetését célzó utasításokat alkalmaztak.

A Technológiai és Ipari Minisztérium Foglalkoztatás-felügyeleti Irányítási Főosztálya szerint – amely 2021-ben a munka törvénykönyvének a végrehajtásáért felelt – az ellenőrzött vállalkozások 69%-a sértette meg a munkaügyi szabályokat, ami a 2020-as adatokhoz képest némi csökkenést jelent, annak ellenére, hogy az ellenőrzések száma 8,8%-kal nőtt. A jogsértések közé tartozott az illegális foglalkoztatás (21%) és a teljes munkaidőben foglalkoztatott munkavállalók részmunkaidős alkalmazottként való bejelentése (25%), ami az építőiparban, a mezőgazdaságban és a vendéglátásban volt jellemző; a munkaórák pontatlan nyilvántartása (31%); a munkabérekkel kapcsolatos jogsértések, ideértve a bérek és a túlórák teljes körű kifizetésének, illetve a minimálbér kifizetésének az elmulasztását (12%); valamint egyéb jogsértések (9%), köztük a következők: az elbocsátott munkavállalók utolsó havi bérének késedelmes kifizetése és a szükséges dokumentumok késedelmes átadása, valamint az éves szabadságra vonatkozó előírások megsértése.

Az illegális foglalkoztatás leginkább az építőiparban, a mezőgazdaságban és a vendéglátásban volt jellemző, a többi jogsértés azonban nem kötődött konkrét ágazathoz. A Foglalkoztatás-felügyeleti Irányítási Főosztály megjegyezte, hogy

a világjárvány alatt csökkent az ellenőrzések száma, mivel kevés szűrőpróbaszerű ellenőrzésre került sor, és mivel számos vállalkozás felfüggesztette a tevékenységét, 2021-ben azonban az ellenőrzések száma ismét megnőtt, és megközelítette a korábbi évek szintjét.

A munkabérre, a munkaidőre, valamint a munkahelyi egészségvédelemre és biztonságra vonatkozó szabályok érvényesítése: A kormány hatékonyan érvényesítette a munkabérre, a munkaidőre és a munkahelyi egészségvédelemre és biztonságra vonatkozó jogszabályokat, és az azok megsértéséért kiszabott büntetések arányosak voltak a más hasonló jogsértésekért, például a csalásért vagy a gondatlanságért kiszabott szankciókkal. A jogsértőkkel szemben rendszeresen alkalmaztak szankciókat.

A munkabérre, a munkaidőre, valamint a munkahelyi egészségvédelemre és biztonságra vonatkozó szabályok érvényesítéséért a Technológiai és Ipari Minisztérium Foglalkoztatás-felügyeleti Irányítási Főosztálya felelt. Az ellenőrök száma elegendő volt a jogszabályi megfelelés kikényszerítéséhez. A Technológiai és Ipari Minisztérium Munkavédelmi Irányítási Főosztálya szerint az ellenőrök száma összhangban volt a más ipari piacgazdaságokban foglalkoztatott ellenőrök számával. Az ellenőrök jogosultak voltak arra, hogy előre be nem jelentett ellenőrzéseket folytassanak le, valamint hogy szankciókat kezdeményezzenek. A munkaügyi felügyelők rendszeresen tanácsot adnak a munkáltatóknak és a munkavállalóknak a biztonságra és az egészségvédelemre vonatkozó előírásokkal kapcsolatban. A munkaügyi jogszabályok a munkavállalási engedéllyel rendelkező külföldi munkavállalókra is vonatkoznak.